

STUDIEDAG 23-09-19

PARTICIPATIE

OF: DE KUNST VAN HET
GECONTROLEERD LOSLATEN¹

REALITEIT

VLAAMS STEUNPUNT VOOR CULTUREEL ERFGOED

RED STAR LINE
MUSEUM

Dorine De Vos, Hildegard Van Genechten
FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw
Januari 2020

¹ Citaat van Steven ten Thije, in het artikel: S. ten Thije, 'Werken in de werksalon van het Van Abbemuseum', in: R. Knoop, M. Schwarz e.a., *Meer straatwaarden*, Reinwardt Academie, 2019, pp. 65-69.

COLOFON

Redactie

Dorine De Vos, Hildegard Van Genechten

Tekstredactie

Birgit Geudens

Vormgeving

Silke Theuwissen

Illustraties

Rob van Barneveld

Foto's

Victoriano Moreno

Dank

aan alle sprekers, leerlingen en leerkrachten, en iedereen die deze studiedag mee heeft verwezenlijkt en verrijkt.

Organisatie studiedag

Dorine De Vos, Karen Moeskops, Hildegard Van Genechten, Olga Van Oost

Verantwoordelijke uitgever

Olga Van Oost, FARO. Vlaams steunpunt voor cultureel erfgoed vzw, Priemstraat 51, 1000 Brussel

Wettelijk Depot

D/2020/11.524/2

Brussel, januari 2020

Dit werk is gelicenseerd onder een Creative Commons Naamsvermelding-NietCommercieel-GeenAfgeleideWerken 3.0 Unported licentie.

Bezoek <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> om een kopie te zien van de licentie.

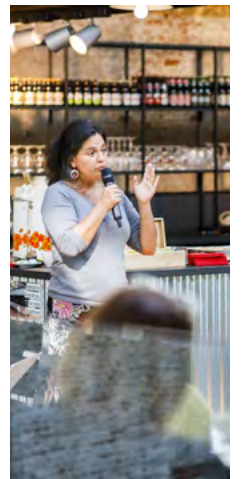
INHOUD

Introductie op de dag door Karen Moeskops, directeur Red Star Line Museum	6
Rootszoekers	8
Rondleiding in de expo	8
De expo vanuit het perspectief van de leerlingen en leerkrachten van Sint-Agnes	8
De expo vanuit het perspectief van scenografen Danse La Pluie	9
Op zoek naar inspiratie:	11
Reinhilde Declair over theater maken met Tutti Fratelli	11
Olle Lundin over de participatieve werking van het Van Abbemuseum	13
Round-up door Merel van der Vaart, curator stadsgeschiedenis Stedelijk Museum Schiedam	14
BIJLAGE: Passenger, het verhalenmagazine van het Red Star Line Museum, oktober 2019	18

“Door dit project ben ik veel sterker geworden. Ik vond het superleuk dat ik mijn verhaal met jullie mocht delen.”

Dilan, verhalenschenkster expo Rootszoekers

KAREN MOESKOPS,
DIRECTEUR 2

WELKOM!

VANDAAG WILLEN WE MET ELKAAR
STILSTAAN BIJ DE UITDAGING RONDOM
HET OPZETTEN VAN EEN EXPOSITIE.

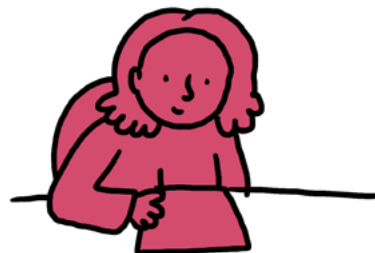
HOE BETREK JE DE
BEZOEKER EN ZORG JE
VOOR EEN HELDERE PRESENTATIE
VAN DE VERHALEN?

MET ROOTSzoekERS
PROBEERDEN WE DE
ANTWERPSE SCHOLIEREN
AAN TE SPREKEN...

... DIE VAAK
ZELF OOK EEN
BIJZONDERE
MIGRATIE-ACHTER-
GROND HEBBEN

WE VROEGEN O.A.
SCHOLIEREN OM EEN
BRIEF TE SCHRIJVEN MET
VRAGEN OVER HUN VERLEDEN

EN ZO KWAMEN ER
HEEL VEEL VERHALEN
BIJ ONS TERECHT

INTRODUCTIE

Karen Moeskops, directeur Red Star Line Museum

Van 23 april tot 6 oktober 2019 liep in het Red Star Line Museum de expo *Rootszoekers*. Deze tentoonstelling presenteert het verhaal van mensen die op zoek gingen naar hun eigen – voordien ongekende – geschiedenis. Want als er geen sporen meer zijn, hoe breng je dan je eigen familiegeschiedenis in beeld? Hoe evolueren je herinneringen? En welke sporen laat je zelf na?

“Aan de basis van deze expo ligt een co-creatief proces waarbij het museum de handen in elkaar sloeg met leerkrachten en leerlingen vanuit het 7e specialisatiejaar (kinderzorg / thuis- en bejaardenzorg) van het Sint-Agnesinstituut te Borgerhout. De leerlingen (met migratieachtergrond) werden uitgedaagd om in gesprek te gaan met hun ouders en grootouders en dit stukje persoonlijke geschiedenis in het museum binnen te brengen. Het is een van de manieren waarop het museum tracht om van het verhaal van de landverhuizers via Red Star Line (eind 19e tot begin 20e eeuw) een actueel en universeel verhaal te maken.

Het Red Star Line Museum kan terugblikken op bijna tien jaar ervaring met participatieve projecten: we startten eigenlijk al lang voor de officiële opening van het museum. Maar ondanks die opgebouwde expertise botsen we als museumteam nog steeds bij elk project op nieuwe uitdagingen. Tijdens deze studiedag willen we daarom graag vanuit onze eigen praktijk met collega’s uit de erfgoedsector nadenken over onze leervragen en die van andere musea.

Omdat persoonlijke verhalen centraal staan in het Red Star Line Museum is persoonlijke betrokkenheid van mensen cruciaal voor ons. Dat duidt meteen het belang van participatie in onze denk- en werkwijze. Mensen delen hun persoonlijk (familie)verhaal met ons en schenken het museum dierbare objecten. Hierdoor verbinden ze zich met het museum en de symbolische plek die we zijn.

Zoals participatie belangrijk was bij de totstandkoming van het museum, is dit ook verder ingebed in de werking vandaag, van verzamelen tot ontsluiten. Altijd staan actieve betrokkenheid en het deelhebben van het publiek en van onze erfgoedgemeenschappen centraal. Maar participatie betekent ook loslaten en niet weten waar een traject juist zal eindigen. In de aanloop naar een tentoonstelling waarbij een scenografie vorm moet krijgen en de verwachtingen van het publiek hoog zijn, is dit niet altijd evident. Hoe vind je hier als museum de juiste balans, wat is de beste manier om professionelen en mensen met minder ervaring in een museale context samen te brengen? En hoe ga je om met de relatie tussen het proces en het eindproduct, zodat beiden even goed tot hun recht kunnen komen? In hoeverre moet je sturen en loslaten? Hiermee verwijzen we naar de titel van deze studiedag die een uitspraak is van Steven ten Thije, curator en onderzoeker in het Van Abbemuseum: ‘Participatie of de kunst van het gecontroleerd loslaten.’ Voor ons vormen deze vragen de leidraad van de dag.”

PERSONLIJKE
VERHALEN OVER HOOP,
DANKBAARHEID,

uitzicht op EEN BETER LEVEN

VERHALEN DIE IK ZELF
EERST NIET KENDE EN MET
RED STAR LINE NAAR BOVEN
ZIJN GEKAALD

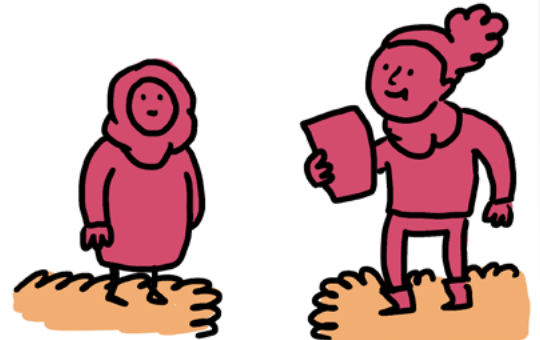
INTEGRATIE BEGINT MET JE
EIGEN GESCHIEDENIS

LERARES
ST. AGNES

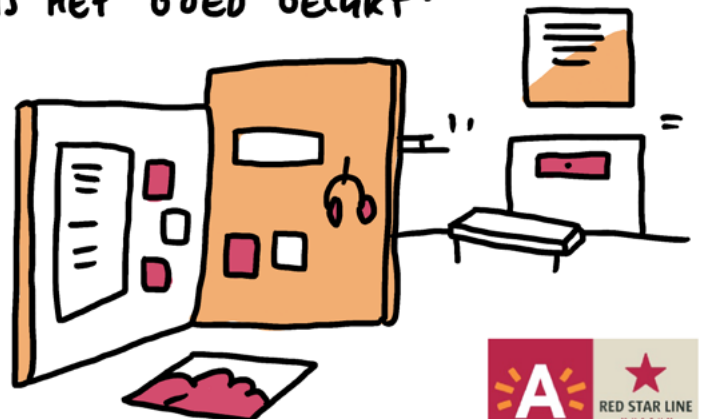
DAARDOOR WAS
DE SAMENWERKING MET
HET RED STAR LINE-
MUSEUM HEEL PRETTIG

ALS LERAAR ZIJN
WE DICHTER BIJ ONZE
STUDENTES KOMEN TE STAAN

HET WAS VOOR DE STUDENTES
IN HET BEGIN LASTIG OM
ZICH OPEN TE STELLEN

MAAR UITEINDELIJK
IS HET GOED GELUKT!

HEFTIGE
PERSONLIJKE
VERHALEN

ik wil
hier weg

ROOTSzoekERS – Rondleiding

De rondleiding in de expo *Rootszoekers* gebeurt vanuit volgende, verschillende perspectieven:

Curator Machteld De Ryck focust in haar toelichting bij de expo op de verschillende thematische kamers waaruit de expo is opgebouwd. Deze kamers dragen onder andere de veelzeggende titels ‘gewiste sporen’, ‘fictie of realiteit’, ‘de reconstructie’ ... Daarnaast vertelt ze over de manier waarop persoonlijke verhalen door het museum worden geselecteerd en gepresenteerd. Dit gebeurt niet alleen in functie van trajecten zoals deze. “Bezoekers aan het museum laten voortdurend verhalen achter bij onze balie, wat voor het museum heel waardevol is.”

Nadia Babazia, verantwoordelijk voor het participatief voortraject met de leerlingen, vertelt hoe het museum al vaak dergelijke trajecten heeft doorlopen. Maar doorgaans monden die trajecten uit in een toonmoment. Dit keer werd voor een tentoonstelling als eindproduct gekozen. Want er komen veel scholen op bezoek in het museum met leerlingen met een migratieachtergrond. “We wilden ook hun verhalen een prominente plek geven. Een dergelijk traject kost natuurlijk veel tijd en vereist veel begeleiding. Daarom zou het mooi zijn om dit traject te kunnen continueren. Misschien kunnen we de leerlingen voortaan engageren als workshopbegeleider of gids, zodat ze op hun beurt anderen kunnen stimuleren tot en ondersteunen in het vertellen van hun persoonlijk verhaal. Dat is een manier waarop we graag zouden voortwerken met participanten.”

Drie betrokken leerlingen van het Sint-Agnesinstituut, Fatiha El Bessraoui, Amal El Bourimi en Safae Essaidi, geven toelichting bij hun persoonlijk object dat is opgenomen in de expo.

Extra informatie:

- ▶ Red Star Line Museum, *Rootszoekers*, www.redstarline.be/nl/content/rootszoekers-1.
- ▶ Verhalen onderweg. Hulde aan een levensles van opa: een getuigenis uit de expo *Rootszoekers*. IN: Passenger, het verhalenmagazine van het Red Star Line Museum, oktober 2019, pp16-18. [zie BIJLAGE]

ROOTSzoekERS - HET PERSPECTIEF VAN DE PARTICIPANTEN: LEERLINGEN EN LEERKRACHTEN

De leerlingen Fatiha El Bessraoui, Amal El Bourimi en Safae Essaidi vertellen meer over het achterliggende co-creatieve proces dat ze samen met andere leerlingen doorliepen om tot de expo te komen. Aanvankelijk waren ze helemaal niet gemotiveerd om het museum te bezoeken en mee te werken. Maar met de loop van het traject, onder ander door de deelname aan de workshops (film, fotografie, schrijven, gedichten maken), groeide hun betrokkenheid. Stilaan groeide de connectie tussen museum en leerlingen. Voor de leerlingen betekende dit traject een echte zoektocht, een weg die ze samen hebben afgelegd. Ondertussen vervullen deze leerlingen een echte ambassadeursrol.

Een van de leerlingen stelt: “Eerst wilden we niet naar het museum. Maar door de workshops werd het interessanter voor ons. In het begin was het ook moeilijk, omdat het wel heftige verhalen zijn. Het was emotioneel. Maar daardoor hebben we nu ook wel een heftere band.”

Hun leerkrachten, Sarah Engels en Encarnita Jiménez Galafat van het Sint-Agnesinstituut benadrukken vervolgens de noodzaak van trajecten zoals dit: “We gingen eerder op studiereis naar Marokko, waar we een weeshuis bezochten waar de leerlingen een bijdrage konden leveren. We wilden ons initiatief meer kenbaar maken en zo kwamen we in contact met Nadia Babazia van het Red Star Line Museum. Het proces dat we sindsdien samen doorlopen hebben kunnen we iedereen aanbevelen. Integratie start met de eigen geschiedenis: het weten waar je vandaan komt. Anders blijf je steeds met vragen zitten. Door dit traject spreken de leerlingen trouwens ondertussen beter voor publiek dan wij. De workshops waaraan ze door het museum konden deelnemen zouden wij zelf nooit kunnen faciliteren. Ook het werken op locatie is inspirerend. In het begin voelde het museum allesbehalve vertrouwd aan voor de leerlingen. Een museum is niet gekend, en daardoor blijft het op afstand. Door dit traject hebben we als leerkrachten ook een nauwere band met de leerlingen gekregen. De leerlingen hebben kansen gekregen, ze zijn vaardiger geworden, er is vertrouwen gegroeid. Dit is voor ons toekomstgericht onderwijs. Veel meer scholen zouden op een manier als deze moeten kunnen werken.”

ROOTSzoekERS - HET PERSPECTIEF VAN SCENOGRAFEN

Kathy Holvoet en Klaus Verscheure van productiehuis Danse La Pluie werken samen met het Red Star Line Museum. Onder andere naar aanleiding van het vijfjarig bestaan van het museum in 2018 wilde het museum de collectie uitbreiden met hedendaagse verhalen, binnen de expo en publicatie Thuishaven.

“We inspireerden ons voor ‘Thuishaven: Antwerpse verhalen op kaart’ op ‘Mapping Manhattan’²: we vroegen mensen om op blanco kaarten hun verhaal op te tekenen door betekenisvolle plekken aan te duiden. Zo hebben we 800 kaarten verzameld bij mensen met 60 verschillende nationaliteiten. Het proces was belangrijker dan het product. Toch wilden we toewerken naar een expo waar we mee konden uitpakken, en een boek. In participatieve projecten is het engagement (van ons van het museum) heel erg belangrijk. Want je begint aan een project en je weet niet wat de content zal zijn. Het concept moet voortdurend worden bijgesteld, dus er is veel flexibiliteit nodig in tijd en planning. Er moet ook veel begrip en inleving zijn voor elkaar. Er zullen altijd concessies moeten zijn, langs alle kanten. Hier in het museum voelen we een dergelijk engagement voor meer dan 100%.”

Als de vorm van het eindproduct vast ligt, maar de inhoud zich nog moet ontwikkelen, dan komt het er dus als scenograaf op aan om je flexibel te kunnen opstellen. En een voortdurende en open dialoog met alle betrokken partijen is cruciaal.

Extra informatie:

- ▶ Red Star Line Museum, *Thuishaven*, www.redstarline.be/nl/thuishaven.
- ▶ Danse La Pluie, www.danse-la-pluie.be.

² B. Cooper, *Mapping Manhattan: A Love (and Sometimes Hate) Story in Maps by 75 New Yorkers*, Abrams, 2013.

OVER DE OPBOUW VAN THUISHAVEN

DE SAMENWERKING MET RED STAR VERLIEP NIET ALTIJD SOEPEL

VANTEVOREN HADDEN WE VEEL VERWACHTINGEN...

... DIE WE LATER BIJ MOESTEN STELLEN

DE OPZET VEREISTE VEEL FLEXIBILITEIT

EN HET OPHALEN VAN VERHALEN VEREISTE MEER ENGAGEMENT

WAAROM ZOU IK MIJN VERHAAL VERTELLEN?

TOCH ZIJN WE TEUREDEN MET HET EINDRESULTAAT

MEET IS DE KUNST VAN HET BIJSTELLEN

MIJN NAAM IS REINHILDE DECLEIR

OPRICHTER VAN TUTTI FRATELLI EEN THEATERGEZELSCHAP MET ARME MENSEN

WE WILLEN VOORAL GOED THEATER MAKEN

IK NOEM ONS VAK ALTIJD ARTISTIEK-SOCIAAL

BELANGRIJK IS OM HET BESTE UIT DE MENSEN TE HALEN

HET SOCIALE KOMT DAN LATER WEL

AAN DE ARMOEDE KUNNEN WE NIETS DOEN... AAN HUN ZELFBEELD WEL.

JE HEBT 2 PETTEN OP

OP ZOEK NAAR INSPIRATIE

door Dorine De Vos, publieksmedewerker Red Star Line Museum

“Voor ons museum blijven er vele leervragen als het gaat om participatieve trajecten. Door over het muurtje te kijken, naar de participatieve praktijk van andersoortige musea of andere culturele huizen, hopen we bij te leren voor de eigen praktijk en inspiratie te vinden. We vroegen Reinhilde Declair van theatergezelschap Tutti Fratelli en Olle Lundin van het Van Abbemuseum daarom om hun participatieve aanpak aan ons toe te lichten.”

*** Reinhilde Declair, artistiek leider en regisseur Tutti Fratelli

Reinhilde Declair is oprichtster en bezielster van Tutti Fratelli, een toneelgezelschap bestaande uit mensen die in armoede leven.

“Hoe dat zo gekomen is? Het vroegere Antwerps platform voor generatiearmen (Apga) stelde me destijds de vraag om samen met hun leden theater te maken. Eerst wilde ik dat niet. Want ik ben in de eerste plaats een toneelspeelster. Maar uiteindelijk heb ik toch toegezegd. Aanvankelijk speelden we één productie per jaar. Vanuit die context is het huis Tutti Fratelli gegroeid.

Mijn eerste streven is steeds: goed theater maken. Het sociale aspect komt erbij. Ik noem onze groep ook graag artistiek-sociaal in plaats van sociaal-artistiek. Ik draai de gebruikelijke combinatie om, omdat het artistieke zo'n belangrijke plaats heeft.

Hoe gaat alles in zijn werk in ons gezelschap? Ik voer altijd zelf het gesprek met de mensen die naar ons toe komen. Iedereen is welkom, het is dus zeker geen sollicitatiegesprek. Na dit eerste gesprek weet ik meestal wel of het kan lukken met die persoon. Als ik denk van niet, dan heeft dat meestal te maken met verslaving aan drank en drugs. Met diegenen die wel starten in ons gezelschap, spreek ik meteen een aantal voorwaarden af, bijvoorbeeld steeds op tijd komen. We repeteren drie avonden per week van 19 uur tot 21 of 22 uur. Dat is veel voor hen. Maar er moet gewerkt worden. Het is een kwestie van doén. De laatste twee jaar werkte ik met een gast of gaste naast mij. Want het zijn best grote voorstellingen die we brengen. Er wordt echt hard gewerkt, en dat levert op.

Meestal kies ik het onderwerp voor de producties. Maar vaak komt dit wel voort vanuit de verhalen van de mensen bij ons. Het repeteren is een moeilijk proces: teksten leren, bij de ene valt dat beter mee dan bij de andere, ik moet vaak aandringen ... Gelukkig voelen ze het zelf ook groeien. De lat wordt heel hoog gelegd. Eerder werd flexibiliteit genoemd als voorwaarde voor participatie. Maar ik ben wel streng: als ze niet komen, dan moeten ze me bellen om een reden te geven. Of ik bel hen als ze niet op het afgesproken uur aanwezig zijn. Meestal komen ze dan alsnog. Ik durf ook te zeggen dat ze beter thuis blijven als het nog voorvalt. Ik leg daarbij uit waarom het zo belangrijk is dat ze er zijn: de anderen kunnen dan immers ook niet voortwerken. Ik zeg dan dat ik niet graag schooljuf speel, dat ik er dan zelf ook beter mee kan stoppen. Dat zouden ze natuurlijk vreselijk vinden, want ik ben vaak een bestaansrecht voor hen. Ik schaam me ook nooit om me te verontschuldigen bij hen als ik het mis heb. Maar op tijd komen voor de repetitie is erg belangrijk. Als iemand er niet is, dan ben ik kwaad. Dat betekent uiteraard dat ik er zelf op tijd moet zijn, en mijn medewerker ook.

Voor we aan het repeteren gaan, zorgen we altijd voor een maaltijd. We hebben daarvoor een keukentje ingericht. Ons gezelschap bestaat uit een dertigtal mensen, zonder muzikanten en medewerkers. Ik sta er op dat iedereen te eten krijgt. Vaak zijn het maaltijden die voor hen onbekend zijn: vaak zijn ze thuis aangewezen op microgolfmaaltijden, of goedkope voeding. Maar wij zorgen voor kwalitatieve maaltijden. En belangrijk: we zitten samen, we nemen de tijd, en alle persoonlijke dingen kunnen uitgesproken worden aan tafel. Ook na de repetitie kan dat. Elke maand vieren we de verjaardagen in de bar. Dan trakteren we, we babbelen ... of we vechten dingen uit of we zweten het uit.

Wie deelneemt aan mijn gezelschap moet zich durven blootgeven. Dat is in een gewone theaterschool ook. Je hebt meestal een jaar om dat te ontdekken: durf je, en heb je er ook zin in? Als dat niet het geval is, dan stap je beter niet in het theater, want dan ga je er geen enkel plezier aan beleven. Er is ook een sociaal werker bij ons aanwezig, voor de mensen die problemen hebben.

We hebben sowieso allemaal onze beperkingen. Het is zo mooi als ze in hun eigen zijn staan te spelen. Zij blijven zichzelf. Als professionele toneelspelers trekken we al eens schuifjes open, vallen we soms terug op techniek, en daarin schuilt het gevaar van de automatische piloot. De schoonheid van het spel is dan weg.

De mensen kwamen eerst bij ons terecht via APGA (n.v.d.r.: Antwerps Platform tegen Generatiearmoede). Maar nu stromen er ook mensen in via de psychiatrie. Ze worden doorverwezen. 'Dat toneelspelen is veel beter dan een pilletje', wordt wel eens gezegd. En het is zo, mensen nemen vaak minder medicatie.

Aan de armoede zelf kunnen wij helaas niets doen. Armoede brengt een achterstand met zich mee en precies dat zie je wél bij velen veranderen. Bij jong en oud. Het grootste deel van de mensen is tussen 30 en 50 jaar oud. Mensen gaan zich onder andere anders voelen in de wereld. Er is duidelijk een positieve evolutie merkbaar. Je moet mensen altijd in hun waarde zien. Vanuit hun eigen waarde, vanuit gelijkwaardigheid vertrekken. Ze hebben heel vaak in hun leven gehoord: 'Je kan niets', 'Je bent het niet waard' ... Dus ze hebben in de loop van hun leven heel veel verdedigingsmechanismen ontwikkeld om zichzelf te beschermen. Heel vaak is dat in de vorm van zelfmedelijden, maar daar ga ik niet in mee.

Sinds kort zijn we ook met *Giovani Fratelli* gestart, de jongerengroep. Want er begonnen steeds meer jongeren naar ons toe te komen, en zij vonden niet meteen aansluiting bij de oudere groep. Rap, spoken word ... De jongeren hebben een heel eigen manier om zich uit te drukken. Die jongeren hebben ook nog een hele toekomst voor zich. Daarom wil ik met hen werken. Als ze willen, kunnen ze nog gaan studeren. De meesten komen uit een beschutte werkplaats, of een instelling waar ze hun hele leven al wonen. Vaak hebben ze geen keuzes gehad, maar werden dingen voor hen beslist. Velen lopen dan verloren wanneer ze 18 jaar worden en de instelling verlaten. En ik merk hoe belangrijk het dan kan zijn voor hen om met iets bezig te zijn. Je ziet sommigen echt veranderen. En iemand is daadwerkelijk terug gaan studeren. Dat vind ik belangrijk. Ik hoop dat we genoeg middelen vinden om deze werking te kunnen voortzetten."

Extra informatie:

► *Tutti Fratelli*, www.tuttifratelli.be

*** Olle Lundin, constituent curator Van Abbemuseum

“Ik was coördinator van het project ‘Queering the collection’ waarmee het Van Abbemuseum in Eindhoven het LHBT-erfgoed³ zichtbaar maakt. ‘Queering’ ziet seksualiteit als iets vloeibaars, maar het kan ook veel verder gaan over identiteit tout court. Het gaat erom de algemene (traditionele) categorieën die doorgaans worden gehanteerd in vraag te stellen / te verwerpen. Door ‘queering’ willen we een inclusiever museum worden. Ik gebruik het voorbeeld van onze toiletten. Hier zie je meteen de beperkende indeling van slechts twee identiteiten: man en vrouw. Mensen met een minder eenduidige identiteit kunnen zich hierdoor in een hokje geduwd of uitgesloten voelen. Sinds 2016 heeft Van Abbe daarom genderneutrale toiletten.

Van lichamen kunnen we bepaalde zaken aflezen, maar sommige zaken dus ook niet. Het is noodzakelijk ons hiervan bewust te zijn om te kunnen afstappen van de traditioneel gerepresenteerde categorieën. We werken daarom aan ‘*corp literacy*’ (n.v.d.r.: je zou het kunnen vertalen als ‘lichaamsgeletterdheid’). Een keer werkten we hier heel letterlijk rond en drukten we tekstlabels af op hemden die mensen in het museum droegen. Bezoekers moesten dus letterlijk het lichaam lezen. Eigenlijk moeten we zaken weer ‘ontleren’ (*‘un-learning’*). Dit is een begrip van curator Bonaventure Soh Bejeng Ndikung.⁴

‘Queering the collection’, in samenwerking met Riemer Knoop van de Reinwardt Academie, deed ons sowieso onderzoeken wat de hoofdverhalen/hoofdlijnen in het museum zijn. En welke verhalen horen of zien we niet? Hoe gaan we om met *otherness* en *fluidity*? Het leidde ook tot het Werksalon, een driejarig programma dat in 2017 startte.

In het Werksalon werken museummedewerkers samen met diverse groepen. Het gaat over samen leren, over onderlinge relaties. Want we vinden dat een grotere meerstemmige groep mensen de ruimte moet krijgen verhalen te vertellen en te delen. Zo wordt het museum interessanter, en vooral herkenbaarder voor meer mensen.

Ik verwijs zo ook naar het ‘*constituent museum*’ dat relaties, in plaats van de collectie, centraal stelt in het museum. Het museum is in dat geval een gezamenlijk project van publiek, kunstenaars en museummedewerkers. Het museum als onderdeel van de gemeenschap dus waarbij het presenteren van kunstwerken op zich niet langer het voornaamste doel is. Eerder stelt het museum zich de vraag: welke groepen zijn in het museum aanwezig, en welke niet? Het gaat om het bevragen van macht en eigenaarschap.

We zijn er ons immers van bewust dat het verhaal, dat het museum vertelt, onvolledig is. Dus nodigen we het publiek uit om het aan te vullen. Het publiek is nooit passief. Dat idee ontlenen we aan Jacques Rancière en zijn boek *The Emancipated Spectator*.

Uiteraard komen we zo snel bij coproductie en bij participatieve praktijken terecht. Voorbeelden uit onze werking zijn:

- ▶ We werken met ‘ciceroni’, onze vrijwillige gastvrouwen en -heren.
- ▶ In 2009 zetten we het ‘Kijkdepot’ of het DIY-archief op. Het publiek werd uitgenodigd om kunst uit het depot te nemen. Je moet daarbij motiveren waarom je voor een bepaald kunstwerk kiest. Het maakt mensen mee verantwoordelijk voor wat er te zien is in het museum.
- ▶ Van 2009 tot 2011 was er de tentoonstelling ‘De pelgrim, de toerist, de flaneur (en de werker)’ in Van Abbe, waarbij de focus lag op de bezoekerservaring: er is niet een manier van kijken. De titel verwijst naar de mogelijke rollen die een bezoeker kan opnemen als hij of zij naar kunst kijkt. Het publiek werd hiertoe uitgenodigd.

3 Lgbt (of LGBT; in het Nederlands ook wel lhbt) is een van oorsprong Engelse afkorting die staat voor lesbian (lesbisch), gay (homoseksueel), bisexual (biseksueel) en transgender.

4 Unlearning the Given: Exercises in Demodernity and Decoloniality of Ideas and Knowledge, SAVVY Contemporary, 2016.

- ▶ Het publiek wordt sowieso in het museum aan het werk gezet: werken opnieuw ergens hangen, nieuwe teksten maken ... Het publiek moet mee-maken en dat betekent voor ons de controle loslaten.

Charles Esche, directeur van het Van Abbemuseum, formuleerde in 2005 dat Van Abbe het meest radicale (experimentele, risiconemende) en tegelijk meest gastvrije (verwelkomende) museum ter wereld moest worden. Die twee dingen moeten samen kunnen gaan.”

ROUND-UP

door Merel van der Vaart, consultant en conservator stadsgeschiedenis Stedelijk Museum Schiedam⁵, in interactie met de deelnemers aan deze dag

Merel van der Vaart: “Waar te beginnen voor deze round-up van de dag? Wat mij het meest heeft geraakt, was een opmerking van leerling Amal tijdens het vragenrondje. Ze zei: ‘Ik ken geen andere musea’. Dat is best ongemakkelijk voor ons als museum om dat te vernemen. Het is belangrijk ons oprecht af te vragen: wie is er niet aanwezig in onze organisaties, achter de schermen of als publiek? Een participatieve denk- en werkwijze kan ons daar wel bij helpen, zodat we een betere weerspiegeling worden van de samenleving. Het Red Star Line Museum heeft ons vandaag goed laten inzien dat ze zonder participatie zelfs geen museum zouden kunnen zijn.

We vernamen deze namiddag bovendien dat het zowel voor een theater als hedendaags kunstmuseum doorgaans veel minder evident is om dit soort participatief werk te doen. Maar het loont. Uit het verhaal van Reinhilde Decler van Tutti Fratelli blijkt dat het zoveel kan opleveren voor de participanten. De vraag is dus niet alleen: wat halen wij als museum uit een participatieve aanpak, maar ook: wat levert het de participanten op, waarom zouden ze zich engageren?

Als antwoord op die vraag verwijs ik ook graag naar Nina Simon, auteur van *The Participatory Museum* en *The Art of Relevance*. Nina Simon trok eveneens de beweging OF/BY/FOR ALL op gang. Het punt dat Simon telkens maakt is dat het erom gaat om relevant te zijn. We vinden onszelf als museum uiteraard heel erg belangrijk. Maar dat is lang niet voor iedereen overduidelijk. Via participatieve werkwijzen kan je er als museum wel achter komen wat relevant kan zijn. Olle Lundin zei: *‘I’m learning things that I thought we knew.’* Dat is treffend. Door participatief te werken, én effectief te luisteren, leer je bij. Je moet je ook als lerende durven opstellen. En je eigen referentiekaders en automatismen durven in vraag te stellen. Op het moment dat je mensen uitnodigt om het samen te doen, dan moet je dingen ‘ontleren’. Een begrip dat Olle ook aanbracht. Het gaat om openheid. En om creativiteit: om te kunnen afstappen van de dingen zoals je ze altijd al hebt gezien, gehoord en gedaan. En dat kan zich heel concreet vertalen in de praktijk: bijvoorbeeld ook durven afstappen van de gebruikelijke manier om tot een tentoonstelling te komen.”

Olga Van Oost (FARO): *“‘Unlearning’* betekent dat een museum anders moet gaan werken. Het zegt veel over hoe wij als mensen denken en hoe wij vooroordelen hebben. Het museum kan effectief een plek zijn om in te werken op die stereotypen.”

Olle Lundin: *“‘Unlearning’* gaat over hoe we de wereld, onszelf en geschiedenis percipiëren. En hoe we dit kunnen ‘lezen’. Het gaat over vooroordelen, over opvattingen zoals ‘the West is the Best’ enzovoort. Maar ook: hoe kunnen we dit gebruiken om datgene te her-denken wat we gebruikelijk doen?”

Encarnita Jiménez Galafat: “Iedereen zet alles altijd in hokjes. Het komt er gewoon op aan om voortdurend in dialoog te gaan met elkaar. Door dialoog zet je grenzen vaak onbewust al open. Maar het is nodig om methodieken aangeleerd te krijgen over hoe je de dialoog kan aangaan. Dat wordt meestal in de opleidingen niet geleerd.”

5 Het Stedelijk Museum Schiedam mocht dit jaar in Nederland de prijs voor het meest publieksvriendelijke museum ontvangen.

Reinilde Declair: “Je moet inderdaad met mensen praten! Dan ga je als vanzelf ook anders praten. Gewoon doen, en elkaar omhelzen. Het eerste wat ik mensen bij Tutti Fratelli leer is elkaar letterlijk te omhelzen. Door confrontatie en gesprek creëer je interesse in elkaar, maar ook interesse voor andere zaken. Wij gaan samen veel naar andere voorstellingen kijken, naar musea, we nemen dan ook vaak schilders mee ...”

Lisa Rutsaert (Industriemuseum): “Heel ons museum, het Industriemuseum, is op dit moment aan het vernieuwen. We hebben een textielafdeling, een drukkerij ... Voormalige werknemers vonden elkaar in ons museum, brengen eigen verhalen aan, fotomateriaal en allerhande. En onze connectie met de buurt en het publiek groeit. Wat voor ons een grote eyeopener was is dat een maakproces met de doelgroep samen helemaal anders is. Elke groep brengt een ander ritme mee dat sowieso helemaal anders is dan het ritme van het museum. We proberen het ritme van iedere groep op zich te volgen.”

Klaus Verscheure: “Door te verwachten dat mensen actief participeren in het museum ... Ik vraag me oprecht af of je zo niet nog een extra drempel creëert.”

Olle Lundin: “Ik grijp graag terug naar het model van Nina Simon. Het zegt veel over de relaties die je museum aangaat. *OF + BY = FOR ALL*⁶. Wie voor een gemeenschap wil werken (FOR) en die gemeenschap ten volle wil bereiken, zal daar het best in slagen als (vertegenwoordigers van) die gemeenschap ook mee aan het stuurwiel staat in je organisatie (OF) en er met andere woorden eigenaarschap is, en als de beoogde acties ook mee gerealiseerd en uitgevoerd worden door (BY) die gemeenschap. Doet deze benadering bezoekerscijfers toenemen of afnemen? Het gaat niet zozeer om het aantal, maar wel om de aard van de relaties die worden gelegd.”

Merel van der Vaart: “Heel vaak wordt participatie gezien als een manier om meer bezoekers te werven, en dat is natuurlijk niet noodzakelijk het geval. Het gaat erom dat je goed in de spiegel kijkt. Bijvoorbeeld in Nederland spreken we over de doelgroep van museumkaarthouders. En dan bedoelen we de witte, hoger opgeleide mensen van gevorderde leeftijd. In Nederland noemen we hen ook wel eens de museumtantes. Hen willen we niet kwijt als publiek. Dus houden we hen vaak in gedachten als we iets plannen of ondernemen in het museum. Maar eigenlijk zouden we uit die cyclus moeten stappen en moeten kijken naar wie niet komt. Voor wie is dit geen huis? Voor wie zijn we nog geen thuis? Van wie vinden we dat echt erg? En dan de vraag stellen: hoe kunnen we relevant zijn voor hen?”

Liene Conard (MAS): “Moeten we ons ook niet de vraag stellen: is het haalbaar? Kunnen we wel voor iedereen relevant zijn? Kunnen we wel iedereen bereiken?”

Rocio Forero B. (Red Star Line Museum): “We riskeren dan wel dat het museum voor een elite blijft. Musea kunnen werken dankzij belastinggeld. Dus dan mogen we daar geen genoeg mee nemen. We moeten ons oprecht de vraag stellen: wat doen we om mensen te verwelkomen? En we moeten aan mensen durven vragen wat ze nog missen.”

Merel van der Vaart: “Er zijn altijd twee kanten aan een verhaal: het klopt zeker dat je niet altijd alles voor iedereen kan doen. Maar je kan wel afstappen van het meest evidente: je durven inzetten voor mensen die zich nog niet thuis voelen in je museum. Je kan je al afvragen: wat is het kleinste stapje dat ik als persoon nu kan nemen? Iets om over na te denken wanneer we allen straks terug naar huis gaan ...”

Nadia Babazia: “Ik denk even terug aan de titel van deze studiedag: de kunst van het gecontroleerd loslaten ... Moeten we het niet *helemaal* durven loslaten in plaats van gecontroleerd, en naar nieuwe manieren zoeken? We denken doorgaans in vaste stramien. Na vandaag ben ik nog meer uitgedaagd, en ga ik nóg meer in vraag durven stellen in het Red Star Line Museum. Hoe dan ook is voor mij een proces ook een product. En in het proces, daarin zijn mensen ook wel in geïnteresseerd. Relaties opbouwen, duurzame relaties, naar manieren blijven zoeken om mensen aan boord te houden, daar gaat het om. En ook al levert dit niet de hoogste bezoekerscijfers op, ik ben wel ontzettend blij dat we dit als museum doen!”

6 Zie: www.ofbyforall.org

WE THINK THAT WE CAN READ BODIES...

BUT CAN WE?

CORPOLITERACY

AT VAN ABBE WE CHALLENGE THE VISITOR TO TAKE AN ACTIVE ROLE

OLLE LUNDIN, CURATOR VAN ABBE

QUESTIONS OUR ABILITY TO READ OUR BODIES & RELATIONSHIPS

SMELL it

CREATE A GREATER ACCESS TO ART

AND A BETTER RELATIONSHIP

CHOOSE it

WEAR it

WE MOETEN LEREN ONT-LEREN

ONZE VOOROOELEN EN KENNIS OPZIJ ZETTEN

EN AFVRAGEN: WAT HEEFT HET PUBLIEK NODIG?

MEREL VAN DER VAART CURATOR MUSEUM SCHIEDAM

PASSENGER

Het verhalenmagazine van het Red Star Line Museum

VAN ALLE TIJDEN - N°4 - OKTOBER 2019

EEN UITGAVE VAN HET
RED STAR LINE MUSEUM

MONTEVIDEOSTRAAT 3
2000 ANTWERPEN
03 298 27 70

WWW.REDSTARLINE.BE
REDSTARLINE@ANTWERPEN.BE

WWW.FACEBOOK.COM/REDSTARLINEMUSEUM

WWW.TWITTER.COM/REDSTARLINE

WWW.INSTAGRAM.COM/REDSTARLINEMUSEUM

VORMGEVING DOOR: WWW.GRAVUAL.COM
COVER: COLLECTIE VAN HET RED STAR LINE MUSEUM, ANTWERPEN.
FOTOGRAAF VICTORIANO MORENO

D/2019/0306/76

V.U. KAREN MOESKOPS, MONTEVIDEOSTRAAT 3, 2000 ANTWERPEN

ALL ABOARD!

THIS IS YOUR CAPTAIN SPEAKING

2018 was voor het Red Star Line Museum een hectisch jaar met verbouwingen, vernieuwingen en feest voor onze vijfde verjaardag. Maar ook in 2019 zaten we niet stil. Zo waren er twee expo's die het historische verhaal van de landverhuizers linken met onze samenleving vandaag. In oktober opende de expo Higher Ground van de Belgische fotograaf Carl De Keyser. De expo zette een denkbeeldige toekomst neer waarin we allemaal moeten migreren naar hoger gelegen gebieden door de stijgende zeespiegel. De expo Rootszoekers, waarover in deze Passenger meer, legde de link tussen de zoektocht van de nazaten van Red Star Line passagiers naar hun familiegeschiedenis met de actuele zoektocht van jongeren met roots elders.

Ook achter de schermen gebeurde er veel. Er waren projecten rond taal oefenkansen voor nieuwkomers en samenwerkingen rond duurzaamheid. Het onderzoek

voor onze volgende tentoonstelling over liefde en migratie is volop bezig. Deze tentoonstelling brengt niet enkel ontroerende verhalen naar boven, maar doet ons ook nadenken over welke objecten, symbolisch voor migratiebewegingen na de Red Star Line periode, we kunnen en willen verzamelen als museum. Het Veldwerkers-project leverde unieke verhalen over vluchten op die dit najaar ook vertaald worden in artistieke presentaties.

Het Red Star Line Museum blijft met andere woorden een museum dat vanuit bijzondere verhalen en gekoesterde herinneringen vooruitkijkt. We zijn vooral dankbaar dat we dat niet alleen doen, maar samen met onze vele schenkers, bezoekers en partners.

Veel leesplezier!

Het Red Star Line Museum team

BEWAREN VOOR VOLGENDE GENERATIES

“Zonder participatie kan het museum onmogelijk het verhaal van de landverhuizers vertellen.”

Geachte bezoeker aan het Red Star Line Museum,
Beste lezer,

In het telkens opnieuw verrassende landschap van onze Antwerpse musea neemt het Red Star Line Museum een heel aparte, bijzondere en tot de verbeelding sprekende plek in. Hier, aan de rand van de Schelde, gingen tussen 1873 en 1934 meer dan twee miljoen mensen aan boord van een schip dat hen naar Amerika zou brengen. Naar het beloofde continent met zijn onbegrensde mogelijkheden. Sommigen waren arm en op zoek naar een beter bestaan. Anderen konden hun avontuurlijke bloed niet bedwingen en droomden van jazz, dure auto's, bioscopen en betoverende vrouwen.

Een bezoek aan het Red Star Line Museum is een beklijvende ervaring. Foto's, brieven, dagboeken, kattenbelletjes, medische rapporten en passagierslijsten vertellen een wijd meanderend verhaal dat ook vandaag brandend actueel blijft. Het Red Star Line Museum is het geheugen van Antwerpen. Het scharniert tussen de oude en een nieuwe tijd, tussen verleden en toekomst, tussen blijven of de oversteek wagen.

We willen zoveel mogelijk belangstellende toeristen en sinjoren het rijk geschakeerde verhaal van Antwerpen en de Antwerpenaren vertellen. Want in dit museum staan niet de verzamelde objecten maar wel de verhalen van passagiers centraal. En daarom is participatie van onze inwoners zo belangrijk. Zonder hen kan het museum onmogelijk het verhaal van de landverhuizers vertellen.

De inspirerende en confronterende geschiedenis van de Red Star Line beroert nog altijd heel veel mensen. Het ruime gehoor dat volgt op de oproep om getuigenissen, familie-geschiedenissen, verhalen van vreugde en verdriet, van mislukking en succes met elkaar en alle bezoekers van deze unieke 'lieu de mémoire' te delen, bewijst dat eens te meer.

We beseffen dat opmerkelijke getuigenissen en beklijvende verhalen uit eerste hand schaarser zullen worden. Daarom is het belangrijk en zinvol om het fascinerende verhaal van de Red Star Line zo goed mogelijk te documenteren en vast te houden. Volgende generaties zullen ons dankbaar en erkentelijk zijn.

NABILLA AIT DAOUD
SCHEPEN VOOR CULTUUR,
ANTWERPEN

TEVREDEN PASSAGIERS?!

Reacties na de vernieuwingen

© VICTORIANO MORENO

IN DE ZOMER VAN 2018 sloot het Red Star Line Museum enkele maanden voor verbouwingen, naar aanleiding van onze vijfde verjaardag. Op 22 september heropenden we de museumdeuren tijdens een heus feestweekend. Eén jaar later blikken we terug op de vele reacties die de veranderingen uitlokten.

De grootste en meest zichtbare ingreep was de bouw van een mezzanine in de inkomloods, waarop het nieuwe museumcafé Upper Deck zijn plaats kreeg. Door het verschuiven van de ontvangstbalie naar de zijkant van de loods komt de grootsheid van de ruimte beter tot zijn recht. Er is nu meer plaats voor tentoonstellingen die het verhaal van het museum verder verdiepen en verbreden. De expo Higher Ground van fotograaf Carl De Keyzer die in oktober 2018 opende, was de eerste om de ruimte op een indrukwekkende wijze in te nemen. Meer dan 12.000 bezoekers bezochten deze tijdelijke expo die

Isabelle Van Assche raadt **Red Star Line Museum** aan.

Echt wel het mooiste en interessantste museum van Antwerpen. Uren kan men er in doorbrengen, en heel mooi opgesteld. Ook de bistro boven is prachtig. Echt gezellig om te zitten en de innerlijke mens te versterken of eens een pauze te nemen. Een echte aanrader.

Moestivanopafiets
Leuven, België

Nog steeds even interessant

Na vier jaar én na de aanpassingswerken kwam ik nog eens een kijkje nemen. Ik had eigenlijk meer veranderingen verwacht, maar eerlijk is eerlijk, de aanvullingen op het einde zijn de moeite waard. Je krijgt niet meer alleen het beeld van de landverhuizers maar ook een stukje van het leven van enkele nakomelingen.

Voor een drankje zit je in het vernieuwde museumcafé heel gezellig, terug in de tijd. Het aanbod van de hapjes is nogal beperkt. Er is geen soep, maar de broodjes waren ok.

mensen uitnodigt om na te denken over de gevolgen van klimaatverandering. Ook de tijdelijke tentoonstelling Rootszoekers die vervolgens in april opende, benutte de vrijgekomen ruimte op een creatieve manier met historische en hedendaagse verhalen die in verschillende kamertjes werden verteld.

Het nieuwe museumcafé op de mezzanine nam een vliegende start. Naast de verschillende activiteiten die er georganiseerd worden, waarover je elders in dit verhalenmagazine meer kan lezen, is het vooral een gezellige plek om voor, tijdens of na een bezoek even op adem te komen. Daarvan getuigen onze bezoekers niet enkel bij de collega's van het café of van de ontvangstbalie, maar ook online.

De metamorfose van de museumzaal waar de landverhuizers aankomen in Ellis Island wordt evenzeer door de bezoekers geapprecieerd. Je duikt er nu in de beklivende verhalen van nazaten van Red Star Line passagiers en leert hoe de migratie van hun voorouders vandaag in Amerika naleeft. Zo ontsluiten we ook nieuw onderzoeksmateriaal voor het grote publiek.

We merken dat bezoekers veel gemakkelijker de weg vinden naar de passagierslijsten op de drie computers in het café. Vaak wordt een kop verse gemberthee of een biertje gecombineerd met het grasduinen naar de eigen voorvaderen.

EXPO HIGHER GROUND VAN CARL DE KEYZER.
© WALTER SAENEN

In de eerste helft van 2019 mochten we al meer dan 50.000 bezoekers in het opgefriste museum verwelkomen. Daar zijn we als museumteam uiteraard heel erg blij mee, maar nog gelukkiger worden we van de vele reacties in de allerlaatste museumzaal. In die zaal kunnen bezoekers meer te weten komen over de vele projecten voor en achter de schermen die we samen met het publiek en erfgoedgemeenschappen creëren.

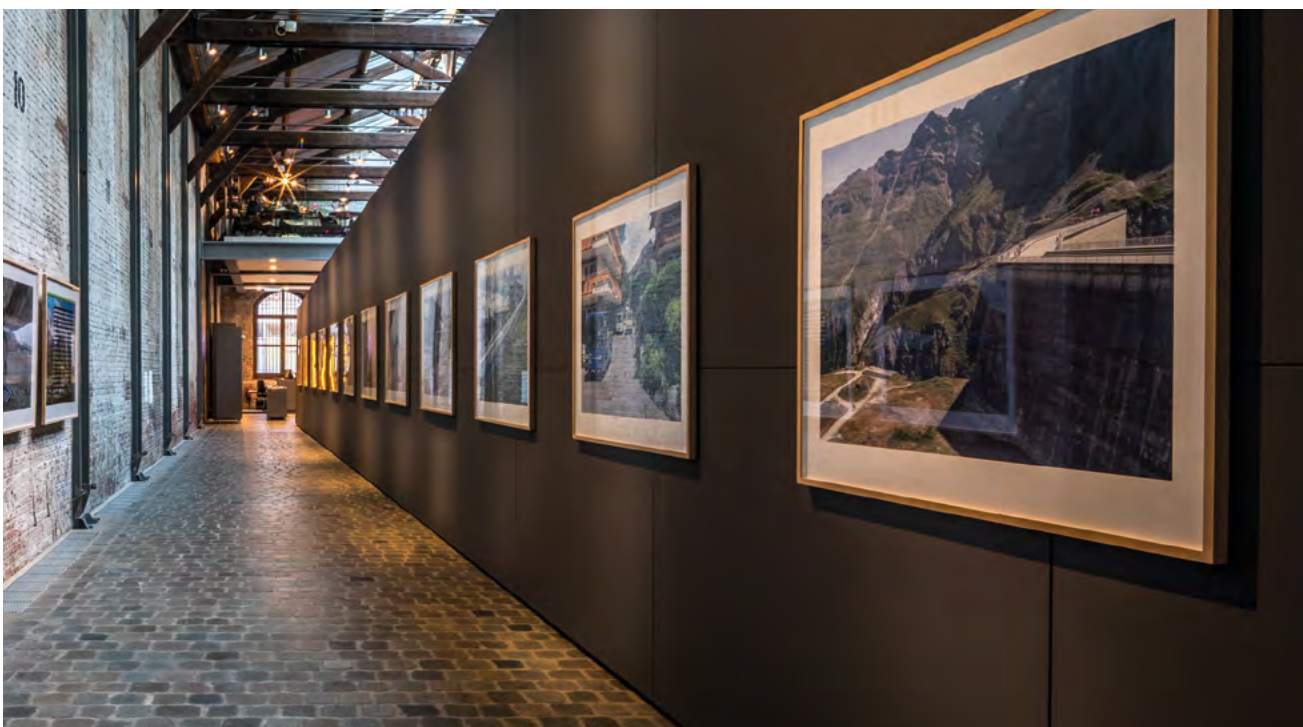
We worden vooral blij van de reacties die we terugvinden op onze postkaartenmuur. Uit de vele getuigenissen van bezoekers blijkt hoe het verhaal van de landverhuizers beklijft, hoe het aanzet tot reflectie of hoe herkenbaar het is voor nieuwkomers in onze stad.

© WALTER SAENEN

De eerlijke feedback die we er soms lezen, is enkel een stimulans om als museum de ervaring voor de bezoeker nog beter te maken. ☺

ACHTER DE SCHERMEN VAN HET SCHIP

Samen naar een duurzaam museum

DE TALRIJKE KLIMAATOPTOCHTEN van het voorbije jaar waren een wekker voor de wereld. Meer dan ooit is het klimaat in nood. Dat alarm is ook bij de Antwerpse musea gehoord. Het Red Star Line Museum stapte dit jaar samen met Museum Plantin-Moretus en het Middelheimmuseum in een duurzaamheidsproject. Zo willen we duurzame doelstellingen inbedden in onze dagelijkse werking. We gebruiken daarvoor als basis de ‘Sustainable Development Goals’ van de Verenigde Naties. Deze doelen omvatten zowel sociale aspecten zoals armoede en honger, als duurzame ontwikkeling zoals klimaat en eerlijk werk.

De drie musea werken hiervoor samen met Good Planet, een organisatie die via projecten, campagnes en workshops kennis deelt en ideeën achter duurzame ontwikkeling concreet, haalbaar en aantrekkelijk maakt. Good Planet organiseert een opleiding met strategische en praktische sessies en zoekt samen met ons naar duurzame, haalbare projecten binnen de huidige en toekomstige werking.

KLEINE INSPANNINGEN, MOOIE PLANEET

Met kleine maar belangrijke praktische keuzes wil het Red Star Line Museum zijn milieu-impact beperken. Het groendak heeft verschillende ecologische voordelen: het isoleert geluid en temperatuur, de beschermende vegetatie verdubbelt de levensduur van het dak, het verlaagt CO₂-uitstoot en filtert fijnstof, en absorbeert regenwater trager. De toiletten in het gebouw worden doorgespoeld met datzelfde regenwater en er is een drinkwaterfontein beschikbaar voor bezoekers. Op sluitingsdagen zorgen de collega's ervoor dat niet alle elektrische installaties en verlichting in de museumzalen ingeschakeld zijn. En er is een fietspomp beschikbaar voor de sportieve pendelaars met pech.

Al van bij de opstart zijn enkele duurzame ontwikkelingsdoelen ingebed in de werking, maar we blijven kijken naar nieuwe mogelijkheden. Voor de bevordering van levenslang leren is het museum gastvrij voor NT2-klassen, we werken aan de uitbreiding van ons aanbod binnen taal oefenkansen en er is een uitgebreid en gratis scholenaanbod. Uit onze projecten leren we enthousiaste mensen met veel talent kennen. We blijven hen ook na het einde van een project inschakelen, bijvoorbeeld als gids of voor workshops. Zo groeit ons netwerk steeds verder uit tot een mooie mix van mensen die het museum een warm hart toedragen.

Een tijdelijke expo vraagt veel materiaal en mankracht. Ook daar maken we houdbare keuzes, van het ontwerp en materiaalkeuze tot de uitvoering en afbraak van de expo. Heel wat hardware wordt hergebruikt en materialen zoals hout en meubilair krijgen een herbestemming. Binnen de musea worden vitrinekasten uitgewisseld. Ander materiaal kan ook terecht bij scholen en academies. De expo Thuishaven reisde nog in twee delen door naar bibliotheek Permeke en Atlas. Nadien kregen de kartonnen expo-onderdelen een tweede leven bij bevriende organisaties en scholen.

DE DOZEN VAN DE EXPO THUIHAVEN KRIJGEN EEN NIEUW LEVEN.

DETAIL VAN DE EXPO THUIHAVEN, WAARVAN HET MATERIAAL ACHTERAF GERECYCLEERD WERD.
© VICTORIANO MORENO

GEWETENSVOL WINKELN IN DE MUSEUMSHOP

Er zit een verhaal achter deze pennenzak, portefeuille of fietstas. Ze zijn gerecycleerd, van banners en vlaggen van oude tentoonstellingen en evenementen. In het naaiatelier van Binnenste Buiten worden ze op maat geknipt en omgetoverd tot stijlvolle producten met een subtiele Red Star Line hint. Vier vakmannen, geboren in Syrië, werken met liefde aan deze producten uit onze museumshop.

© BINNENSTE BUITEN

MEDEWERKERS VAN BINNENSTE BUITEN IN DE MUSEUMSHOP.

“Wie zijn innerlijk verzorgt, straalt dat naar buiten uit. Wie zijn uiterlijk verzorgt, voelt zich vanbinnen beter”

Vanuit deze filosofie startte OCMW Antwerpen in 2005 met het project Binnenste Buiten. Gerdi Esch is meter van het project. Ze is een gevestigde waarde in de modewereld en is verbonden aan het Flanders Fashion Institute en de modeacademie in Den Haag. Binnen een sociaal tewerkstellingstraject stelt de organisatie enkele langdurig werklozen tewerk. Ze doen werkervaring op in het naaiatelier. Dat verhoogt hun kansen op succes bij het solliciteren en bevordert hun doorstroom naar het normale economische circuit.

HET MUSEUMCAFÉ TIJDENS EEN VOORSTELLING VAN HUSSEIN MAHDI.
© DIANA DIMBUENI

COMFORTFOOD AAN DEMOCRATISCHE PRIJZEN

In de zoektocht naar een uitbater voor het nieuwe museumcafé was duurzaamheid een doorslaggevende factor. De nieuwe uitbater werd Keukentuig, een jong en ambitieus cateringbedrijf. De menukaart van ons nieuwe café Upper Deck is afgestemd op de diversiteit van onze bezoekers. Betaalbaar comfortfood uit de hele wereld, maar bereid met lokale, seizoensgebonden producten. Voor de inkleding tijdens evenementen werkt Keukentuig samen met De Klopperij, een creatieve organisatie die recuperatiemateriaal omtovert tot nieuwe concepten en zo de afvalberg verkleint.

Het café is een plek waar bezoekers rust vinden, maar het is ook een ontmoetingsplaats. De nieuwe mezzanine wil een structurele plaats creëren waar taal oefenen en ontmoeting in de stad vaste waarden worden, en plant daarom tal van laagdrempelige activiteiten. De bediening gebeurt met de glimlach door Ahmed, die bezoekers én het museum inspireert met zijn eigen aangrijpende vluchtverhaal uit Irak. Hij droomt ervan om ooit zelf jonge nieuwkomers te begeleiden en te stimuleren in hun zoektocht naar werk.

Van project naar reguliere gidsenuwerking: een nieuwe richting!

SINDS ZIJN OPRICHTING staat de participatieve werking van het Red Star Line Museum centraal. De verhalen die worden verteld en de objecten die worden getoond, zijn afkomstig van mensen die ze hebben geschonken. Tot op de dag van vandaag schenken mensen ons (een deel van) hun verhaal, onder andere dankzij deelname aan onze participatieve projecten. Omdat we het engagement van deze mensen na een project niet willen verliezen, startten we dit jaar met een nieuwe gidsopleiding. Gedreven vanuit een logica van taal oefenen, stellen we het doorstroomtraject specifiek open voor anderstalige nieuwkomers.

In maart 2019 startten acht deelnemers uit verschillende projecten (JOBA, Thuishaven en Veldwerkers) aan een intensief opleidingstraject, onder begeleiding van Sarah

Zinnid en Sara Poortmans. We spraken met Laura Vargas – illustratrice, kleuterjuf en deelnemer van het project Thuishaven – en de twee coaches Sarah en Sara – beiden docent NT2 en Red Star Line Museumgids.

Toen ze de uitnodigingsmail kreeg, dacht Laura oorspronkelijk dat het een vergissing was. *“Waarom wil het museum mij als gids? Mijn Nederlands is nog niet zo goed en ik ken het verhaal van het museum niet. Ik sprak erover met mijn man en nadien begreep ik het beter. Het museum wil zijn verhaal verbreden met ervaringen van migranten vandaag de dag.”*

Laura komt uit Colombia en volgde haar man vijf jaar geleden naar België. *“Een plaats vinden in een samenleving die zo anders is dan de jouwe, is niet eenvoudig”,* zegt

TOEKOMSTIGE GIDS LAURA VARGAS.
© VICTORIANO MORENO

COACH SARA POORTMANS.
© VICTORIANO MORENO

Laura. Het kostte haar veel moeite om zichzelf te zijn in het geboortedorp van haar man, Arendonk. Daarom verhuisden ze drie jaar later naar Antwerpen. *“Hier gaat het beter voor mij, maar voor mijn man was het dan weer een hele aanpassing. Zelfs verhuizen in je eigen land is niet vanzelfsprekend!”*

Laura vertelt dat het traject voor haar een manier is om België beter te leren kennen. *“De geschiedenis van een plaats kennen, helpt om het heden van zijn samenleving beter te begrijpen. Een deel van mezelf aan die geschiedenis toevoegen, verzacht mijn inburgeringsproces. Het brengt me dichter bij België en zijn inwoners.”*

“In elke nieuwkomer schuilt een universeel verhaal dat taalbarrières overstijgt en grenzen uitgomt”

Laura Vargas
OVER HAAR OPLEIDINGSTRAJECT

Dat het nieuwe gidsentraject verrijkend is, bevestigen ook Sarah en Sara: *“Het is verbazingwekkend hoe leerrijk dit traject is, ook voor ons als gids. De coaching is gebaseerd op leren van elkaar en dat is er zo fijn aan. Elke individuele deelnemer geeft ons zelf nieuwe inzichten. Er is veel erkenning en bewondering in onze wisselwerking. Een superinteressante ervaring!”*

Wanneer de gidsen klaar zullen zijn om bezoekers rond te leiden, is nog niet duidelijk. Door geen deadlines te stellen, krijgt iedereen de tijd om het museum op eigen tempo te ontdekken, en hebben de coaches tijd om ieders talent te ontdekken. *“We lopen het traject vooral samen en op maat. En daarin ligt meteen ook het succes”,* zeggen Sarah en Sara.

Laura sluit af met de volgende woorden: *“Dit traject maakt mij sterker als persoon. Ik kijk er heel erg naar uit om een boodschap van hoop en empathie te brengen. Een mens is meer dan taal alleen. In elke nieuwkomer schuilt een universeel verhaal dat taalbarrières overstijgt en grenzen uitgomt. Ik wil het Red Star Line Museum feliciteren voor de weg die ze met dit traject bewandelen.”*

“Spreken met elkaar in plaats van spreken over elkaar. Daarin zat onze kracht”

PROJECTMEDEWERKER CÉLINE JORIS OVER 'SPECIALLY UNKNOWN'

TROUWE LEZERS van Passenger herinneren zich nog hoe we in 2017 van start gingen met het project 'Specially Unknown. Cultural contributions of refugees to European Cities', om de verhalen en ervaringen van mensen vast te leggen die de voorbije jaren naar hier zijn gekomen als vluchteling. We lieten tien zogenaamde veldwerkers los in Antwerpen, jonge en getalenteerde mensen die met hun beide voeten in de superdiverse stad stonden. Ze hadden het netwerk en kenden de talen om het vertrouwen te winnen van vluchtelingen in onze stad, en registreerden veertig van hun levensverhalen. Die worden aan onze museumcollectie toegevoegd, zodat hun ervaringen bewaard blijven voor de toekomst.

Na veel hard werk kwamen we dit jaar naar buiten met vier artistieke evenementen in het voorjaar en een presentatie in het najaar, op basis van de ervaringen van de veldwerkers en de getuigenissen die ze hebben verzameld. Céline Joris was projectmedewerker binnen het museum voor Specially Unknown. Ze ondersteunde de veldwerkers bij hun interviews, en coördineerde de organisatie van de artistieke evenementen.

Celine: *“Enkele veldwerkers vertelden ons dat tussen hun interviewees creatievelingen zaten. Tijdens een vergadering besloten we om vier van hen te programmeren tijdens een soort festivalweek. Ze hadden elk hun eigen artistieke discipline, en elk een eigen thema waar ze een ei rond wilden leggen. De Syrische zangeres Sally Ghannoum zong en vertelde over wat haar land vandaag nog steeds voor haar betekent. Saif Lama'a (DOMOZY) schilderde live zijn herinneringen aan zijn vlucht uit Mosul op doek. We toonden een filmopname van 'Performing the self – the interview', waarin de Palestijnse Fady Al Ghorra acteert, over het interview dat elke asielzoeker moet doen om erkend te worden. Tot slot was er Hussein Mahdi uit Irak, met een performance over zijn zoektocht naar een plek in onze maatschappij.*

De uitdaging was om die vier individuele levensverhalen te verweven tot één geheel. Ook wilden we dat iedereen tijdens de avonden met elkaar in gesprek zou gaan: publiek

met performer, performer met publiek, en de toeschouwers onderling. Spreken met elkaar in plaats van spreken over elkaar. Daarin moest onze kracht zitten. We hebben alles samen met de veldwerkers ontwikkeld. Samuel Pinillos en Vida Razavi staken het geheel in elkaar en leidden elke avond in goede banen. Documentairemaker Andrés Lübbert filmde alles, Wendy Kegels engageerde zich voor het schrijven van de uitnodiging, en Diana Dimbueni werd onze huisfotograaf. Participatie ten voeten uit. Het voelde allemaal zo juist.

We programmeerden voorstellingen die we zelf nog nooit volledig hadden gezien. Ook de mogelijkheden van ons nieuwe museumcafé hebben we tot het uiterste benut. Heel leuk om te bedenken en te doen, maar evengoed spannend tot het laatste moment! Vida en Samuel hebben zich voor de volle honderd procent ingezet voor hun opdracht. Door middel van hun doortastende, doch respectvolle manier van omgaan, zijn we tot een evenwichtig en origineel geheel gekomen.

Voor mij persoonlijk was het een intense week, met de nodige spanning en ook wat onzekerheid. Hoewel geen enkele avond dezelfde was, functioneerden we naar het einde toe als een geoliede machine. We waren klaar om te toeren! De intense interactie met het publiek was de kers op onze taart. Het meeste beklijvende moment kwam voor mij op de tweede

CÉLINE JORIS (MIDDEN) IN INTERACTIE MET VELDWERKERS EN PUBLIEK TIJDENS DE PERFORMANCES IN HET MUSEUMCAFÉ.
© DIANA DIMBUENI

ENAYATULLAH, ÉÉN VAN DE VELDWERKERS, TIJDENS DE VOORSTELLING VAN HUSSEIN MAHDI.
© DIANA DIMBUENI

avond. Saif Lama'a (DOMOZY) haalde na drie kwartier praten plots zijn houtskool boven. Op enkele seconden tijd gebeurde het: Saifs verhaal werd werkelijkheid. De zwarte vlakken en strepen, de vele woorden, de opgebouwde spanning, kwamen samen in één beeld. Zo sterk, zo intens, zo uniek. Dit was een magisch moment.

Op 7 november opent een tentoonstelling over deze getuigenissen in het museum. Ik kijk ernaar uit om de verhalen naast elkaar te zien, verweven door een film van Andrés Lübbert. Andrés is een veldwerker en zoon van een Chileense vluchteling. Er zal een focus zijn op de diepgang van de verhalen in een intieme en serene scenografie. Andrés zal een persoonlijk verhaal vertellen over zijn leven als zoon van een vluchteling, doorspekt met de hedendaagse verhalen die zijn verzameld in het project. Waarom werd hij veldwerker en hoe verhoudt die keuze zich tot zijn eigen verleden? Ik ben heel erg benieuwd om dit inzicht en deze interpretatie in november te kunnen bekijken. Ook het monumentale werk dat Saif tijdens onze artistieke evenementen heeft gemaakt, wordt getoond.

De performances zullen we hernemen in de winter, voor scholen en voor iedereen die er de eerste keer niet bij kon zijn. We zijn trots dat we dit kunnen doen in het Red Star Line Museum. De waarde van deze getuigenissen is groot en de positie van de mensen heel kwetsbaar. Bij deze hulde aan de moed waarmee ze hun verhalen delen.”

PRAKTISCH

De presentatie is gratis te bezoeken van 7 november 2019 tot en met 19 april 2020.

www.redstarline.be/nl/pagina/veldwerk

“The daughter of Dilbi - Bent el Dilbi”

25/11/2019 om 10 en 14 uur

27/11/2019 om 20 uur

“Crossing worlds – Dumuzi’s memories”

29/01/2020 om 20 uur

“Performing the self – the interview”

17/02/2020 om 10 en 14 uur

26/02/2020 om 20 uur

“Ik ben Hussein, wie ben jij?”

23/03/2020 om 10 en 14 uur

25/03/2020 om 20 uur

VERHALEN VERHALEN ONDERWEG ONDERWEG

Hulde aan een levensles van opa

EEN GETUIGENIS UIT DE
EXPO ROOTSZOEKERS

“We hebben een bijzondere foto van onze opa. Het is de eerste of tweede pasfoto die hij in zijn leven maakte. De foto die hij gebruikte om de papieren te regelen zodat zijn gezin kon overkomen naar Europa.

Zijn ogen vertellen meer dan wat er op de foto staat. Ze glanzen. Hij heeft veel vragen over de toekomst. Je ziet dat hij veel heeft meegemaakt. In de jaren '70 vertrok hij alleen uit Marokko naar Spanje om er hard te werken en geld te verdienen voor zijn familie.

Onze opa is twee jaar geleden overleden. Het is heel moeilijk voor ons, maar wij willen meer weten over het verleden. Hij moedigde ons ook altijd aan om onze geschiedenis te kennen.”

Dit vertellen Ikram en Sukaina tijdens de eerste workshop fotografie in het kader van het traject Rootszoekers, een bijzondere samenwerking tussen het Red Star Line Museum en het Sint-Agnes Instituut Borgerhout.

© VICTORIANO MORENO

© VICTORIANO MORENO

Samen met Sukaina, Ikram en de andere meisjes van het zevende jaar verzorging onderzochten we in het schooljaar 2018-2019 hun persoonlijke familie- en migratiegeschiedenis. Via gesprekken, creatieve workshops, een stage in Marokko, werden de meisjes uitgenodigd om hun eigen verleden te verkennen. Het resultaat was te zien in de

expo Rootszoekers in de museumloods. Tussen de getuigenissen van Red Star Line passagiers toonden de meisjes trots hun eigen foto's, films, gedichten, brieven, vlogs en snapchats. In verschillende kamers konden de bezoekers de verhalen ontdekken.

1950 De kindertijd stopt heel vroeg voor opa. Hij moet hard werken voor zijn toekomst.

1958 Opa huwt met oma. Het begin van zijn eigen gezin.

1972 Al het harde werk wordt beloond: opa mag vertrekken naar het buitenland.

1999 Met een glimlach op zijn gezicht wordt het gezin groter en groter. Wij – Ikram en Sukaina – zijn de eerste tweeling in de familie.

Ikram en Sukaina vertellen over hun zoektocht.

“Wij wilden meer weten over de roots van onze opa. Meer details over zijn verleden. Hoe is hij naar hier gekomen? Wat is er gebeurd? Wij zijn altijd al geïnteresseerd geweest in de geschiedenis van onze familie. Maar we wisten niet hoe we dit in de expo wilden verwerken. Wat moesten we tonen? De pasfoto van onze opa liever niet, we wilden op een unieke manier laten zien en voelen wie hij voor ons was. Daarom brengen we via tekeningen in glazen potjes hulde aan een levensles van onze opa, Allah ie rahmoe.

Hij vertelde altijd: ‘Je kan niet leven zonder moeilijkheden in je leven, maar ik heb altijd iets bij mij. Iets symbolisch. Het is heel

zwaar, maar heel dierbaar voor mij. Het is een doorzichtig potje. Als ik een slecht moment heb, dan haal ik het potje boven. Al mijn goeie herinneringen zitten erin. Op moeilijke momenten geven ze me kracht. Ik denk dan aan de geboorte van de kinderen, mijn huwelijk, mijn jeugd, het moment dat ik te weten kwam dat ik opa ging worden van een tweeling...’

Die levensles willen we delen. Het geeft ons ook troost en kracht.

Zelfs op zijn laatste dagen zagen we hem het potje gebruiken. Hij was dement geworden en had kanker. Ondanks alle pijn glimlachte hij en zei: ‘Ik heb het potje vast.’”

Het Belgisch trekpaard: in trek in Amerika

EEN NIEUW VERHAAL UIT DE HISTORISCHE VERHALENCOLLECTIE

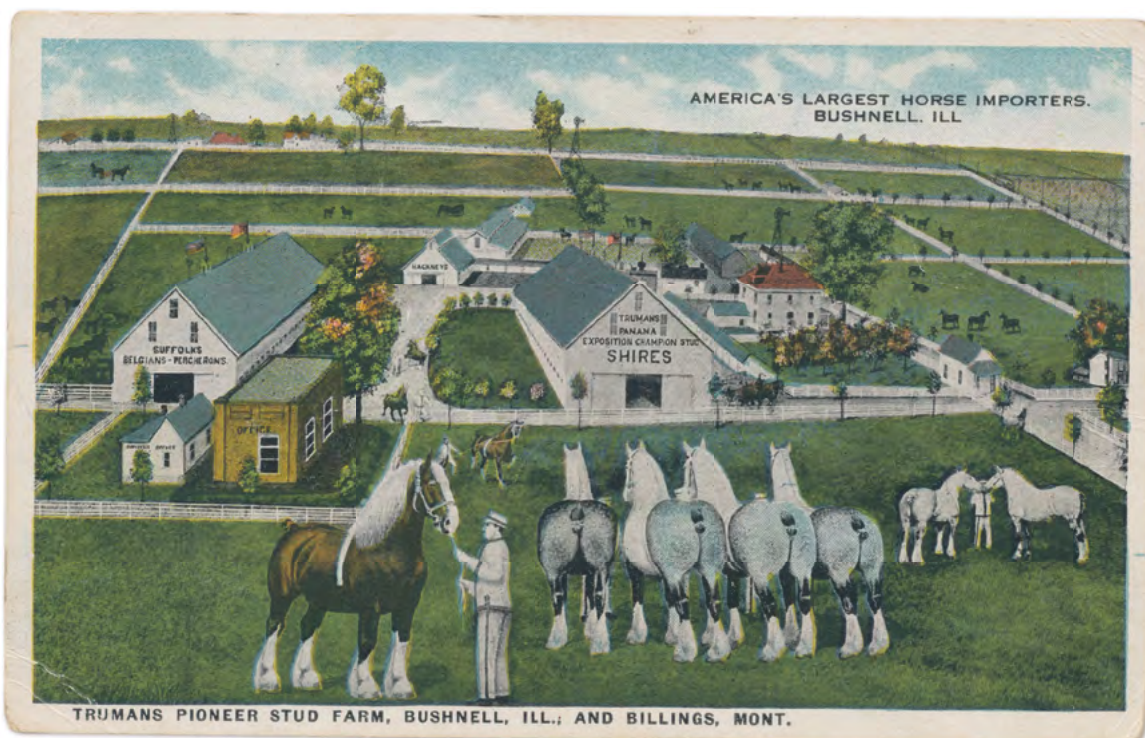
FOTO'S EN INFO: © COLLECTIE VIK VERHEYDEN - P. DE BRAUWER, HET BELGISCH TREKPAARD, EEN LEVEND MONUMENT, 2004, P. 88- 89, "HET BELGISCH TREKPAARD IN DE VERENIGDE STATEN".

TUSSEN OUDE FOTO'S, ergens onderaan in een lade of tussen de papieren van een overleden grootouder. Het blijft verbazen hoe vaak mensen nog ergens iets terugvinden dat linkt aan de geschiedenis van de Red Star Line. Ook het voorbije jaar vertelden bezoekers enthousiast hoe ooit een oom, kennis of hun eigen vader vertrokken is naar Amerika. Elk verhaal, groot of klein, voegen we zorgvuldig toe aan onze collectie.

Vik Verheyden uit Heverlee vond tussen zijn familiepapieren een minder bekend weetje over de Red Star Line. Zijn oom Pieter-Emiel Exterdael (roepnaam Emiel) is geboren in 1887 als de oudste zoon van een landbouwerskoppel in Galmaarden, in de provincie Vlaams-Brabant. Hij is een levensgenieter en zijn dorpsgenoten zijn argwanend als hij

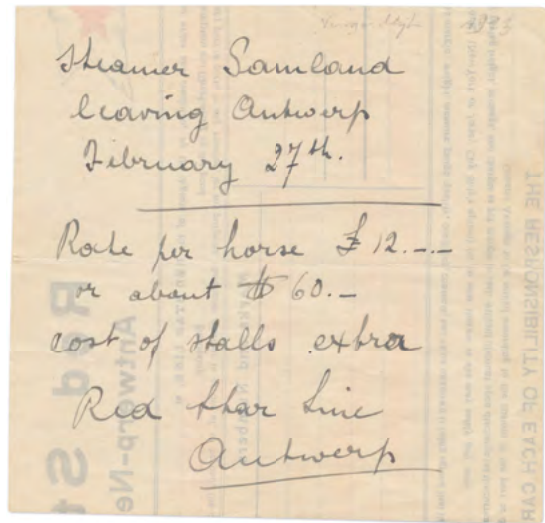
zijn geluk gaat beproeven in de Verenigde Staten. In 1911 vertrekt hij voor de eerste keer met de Lapland. Hij werkt er bij een paardenhandelaar en zorgt voor de aankoop en het vervoer van Belgische paarden. Emiel onderneemt in 1913 een woelige overtocht van Antwerpen naar Canada. Hij gaat niet alleen: enkele trekpaarden vergezellen hem tijdens de reis. Na aankomst stuurt Emiel op 3 april 1913 een postkaart naar zijn tantes in Galmaarden, de eigenaressen van de paarden.

"Je suis bien arrivé à Montréal, j'ai eu un temps épouvantable en mer, de sorte qu'une nuit au lieu de faire 11 nœuds à l'heure, on faisait 2 nœuds en arrière. Maintenant il me faut encore 9 à 10 jours de train. Chevaux et moi sont en bonne santé et j'espère de vous de même."

POSTKAART VAN EEN PAARDENFOKKERIJ IN AMERIKA.

VERMOEDELIJK ENKELE VAN DE PAARDEN DIE EMIEL MEENAM OP ZIJN TOCHT MET DE SAMLAND, OP DE HOEVE IN GALMAARDEN IN 1923.

BEREKENING VAN DE VERVOERPRIJS VAN EEN PAARD, GESCHREVEN OP EEN RED STAR LINE TICKET.

FOTO VOOR DE BOERDERIJ VAN DE FAMILIE EXTERDAEL IN GALMAARDEN, MET EEN VAN HUN GEFOKTE PAARDEN.

Het stevige Brabantse trekpaard boekte enorme successen op Europese prijskampen aan het einde van de negentiende eeuw. Toen fokkers op het Amerikaanse continent daar lucht van kregen, besloten ze de paarden in te voeren. De vlot handelbare trekpaarden kregen een reputatie als *'easy keepers and willing workers with an amiable disposition'*. De kritiek van concurrerende fokkers in Europa en de Verenigde Staten dat het Belgische paard te dik zou zijn, werd van de baan geveegd. Tot 1950 bleef het Belgische paard internationaal in trek.

Het werd een bloeiende handel. In het begin kozen Amerikanen in België zelf de paarden uit en vervoerden ze op eigen risico naar Amerika. Dus waren er Engelstalige tolken nodig, die hiervoor vorstelijk betaald werden. Vaak werden er torenhoge risicopremies aangerekend, want de lange overtocht was een hachelijk avontuur voor een paard. Aan boord was plaats voor ongeveer zestig paarden, die een

plek kregen in houten stallen onder het dek, met voldoende frisse lucht. Per twintig paarden werd een verzorger aangesteld. Voor de duur van de overtocht werden krachtvoer en hooi ingeladen. Als het schip pech kreeg onderweg en de tocht langer dan veertien dagen duurde, moest men zuinig zijn op de voorraad.

Opgestapelde schulden verplichten Emiel ten slotte om nog voor de Eerste Wereldoorlog terug te keren naar België. Maar Emiel blijft ook in zijn thuisland actief in de paardenhandel. Op 27 februari 1926 vertrekt hij in het gezelschap van vijf paarden met de Samland. Op een Red Star Line ticket kribbelt hij, of een medewerker van de rederij, hoeveel het kost om een paard te vervoeren per schip. Na deze laatste Trans-Atlantische reis neemt Emiel een tijd de familieboerderij over, om in 1934 burgemeester te worden van Galmaarden. Hij blijft, met uitzondering van de oorlogsjaren, burgemeester tot zijn dood in 1959.

EEN BELGISCH TREKPAARD WORDT OP EEN STOOMSCHIP GELADEN AAN DE KAAI IN ANTWERPEN.

HET MARIABEELDJE DAT SILVANA VAN HAAR MOEDER KREEG BIJ HAAR VERTREK IN 1958. COLLECTIE SILVANA SPALLAROSSA. © LIEN VLOEBERGHES

De liefde achterna

DESTINATION SWEETHEART: EEN NIEUWE TENTOONSTELLING OVER LIEFDE EN MIGRATIE

KIEZEN om je leven met iemand te delen, is een spannende beslissing. Maar wat als je moet vertrekken en helemaal opnieuw beginnen om bij je geliefde te zijn? Dat is een sprong die moed vergt. Liefdesmigranten laten hun thuis, familie en vrienden achter om een toekomst uit te bouwen met die ene persoon. Destination Sweetheart is een tentoonstelling over liefdesmigratie vroeger en nu, van de Red Star Line periode tot vandaag. Aan de hand van foto's, brieven en persoonlijke objecten zal de expo verhalen tonen over de grenzen heen, over liefde die meestal niet zonder

slag of stoot verloopt. Vertrekken ze blindelings of met veel twijfel? Was de reis, met alle obstakels, de bestemming waard? 'Liefde overwint alles' is een veelgebruikt gezegde. Maar is het ook waar? Kan liefde grote afstanden overbruggen?

Om de tentoonstelling voor te bereiden, verzamelde het Red Star Line Museum getuigenissen van migranten die naar België kwamen voor de liefde. Een van hen is Silvana (°1937) uit Italië.

Silvana groeide op in Genova, een havenstad met een eeuwenoude scheepvaartgeschiedenis. Er meerden ook zeemannen uit België aan, wiens passage niet altijd onopgemerkt bleef. Zo ook voor Silvana. *"Ik ben 82 jaar nu. Ik was 21 toen ik trouwde. 61 jaar ben ik hier! Het is een speciaal verhaal. Ik heb mijn man leren kennen in de kliniek waar mijn vader was opgenomen. Elke dag kwam ik bij mijn vader op bezoek. Op een dag doe ik de deur open, en ik denk: wie is dat? Ik ga terug naar buiten."* Het was René, een Belgische zeeman, voor wie geen eigen kamer meer beschikbaar was in het ziekenhuis.

Silvana en René groeten elkaar elke ochtend. Ze wisselen blikken uit, maar de katholieke familie kijkt mee en is streng op contact met jongens. Maar Silvana voelt meer: *"Op den duur denk ik: amai, da's toch een schone jongen ..."* Ze laat iets vallen aan haar vriendinnen, die prompt Silvana's vader komen opzoeken, enkel en alleen om een glimp op te vangen van de Belgische zeemansofficier. René geneest en vertrekt. Op een dag komt er een kaartje aan in het

huis van Silvana. Van René, voor haar vader. Silvana's moeder heeft de prille liefde al in het snuitje. Haar vermoeden wordt bevestigd als er een tweede kaartje aankomt, nu aan Silvana gericht. 'Saluti', staat er op. Groetjes, meer niet. René kent geen Italiaans. Silvana's vader, moeder en oom lezen de kaartjes van en voor René mee.

Tot René aan de deur staat. Op zijn Vespa is hij uit België gekomen om haar te bezoeken. Zonder een woord te zeggen slaat ze de deur weer voor zijn neus dicht. Ze loopt naar haar vader in de keuken en roept: 'René is er!' Hij is welkom, maar pas de volgende dag. Ze beleven mooie dagen, op zijn Vespa rijden ze naar Portofino, en met haar zusje als chaperonne wandelen ze door de stad. Anderhalf jaar na de ontmoeting in het ziekenhuis, trouwen ze. *"Ik zag hem graag, ik was gelukkig bij hem. Voor mij was het goed zo. En dan zijn we getrouwd."* Vanuit Antwerpen legt René, weer op zijn Vespa, de weg af naar Genova. Silvana is zijn bestemming.

RENÉ EN SILVANA, ITALIË.
© COLLECTIE SILVANA SPALLAROSSA

Nu Silvana met ons terugblijkt, geeft ze toe dat de verliefdheid haar verblind heeft. Ze denken niet op voorhand na over waar ze zouden wonen, hoe hun leven er zou uitzien. Silvana's vader probeert René nog te overtuigen Genova als zijn nieuwe moederhaven te adopteren. Maar René kiest voor zekerheid, en dus voor België, waar de lonen en pensioenen hoger zijn, de sociale zekerheid uitgebreider. De Vespa blijft achter, en enkele dagen na hun huwelijk stappen ze samen op de trein naar België. Die zit eivol met Italiaanse mijnwerkers die aan het einde van de vakantie terugkeren naar de mijnen. De hele rit staat Silvana recht, op haar blauwe, mooie, hoge hakschoenen, die ze voor de gelegenheid speciaal heeft aangetrokken.

WANNEER RENÉ MET ZIJN BOOT IN GENOVA AANLEGT, STAAT SILVANA HEM OP TE WACHTEN MET HAAR FAMILIE.
© COLLECTIE SILVANA SPALLAROSSA

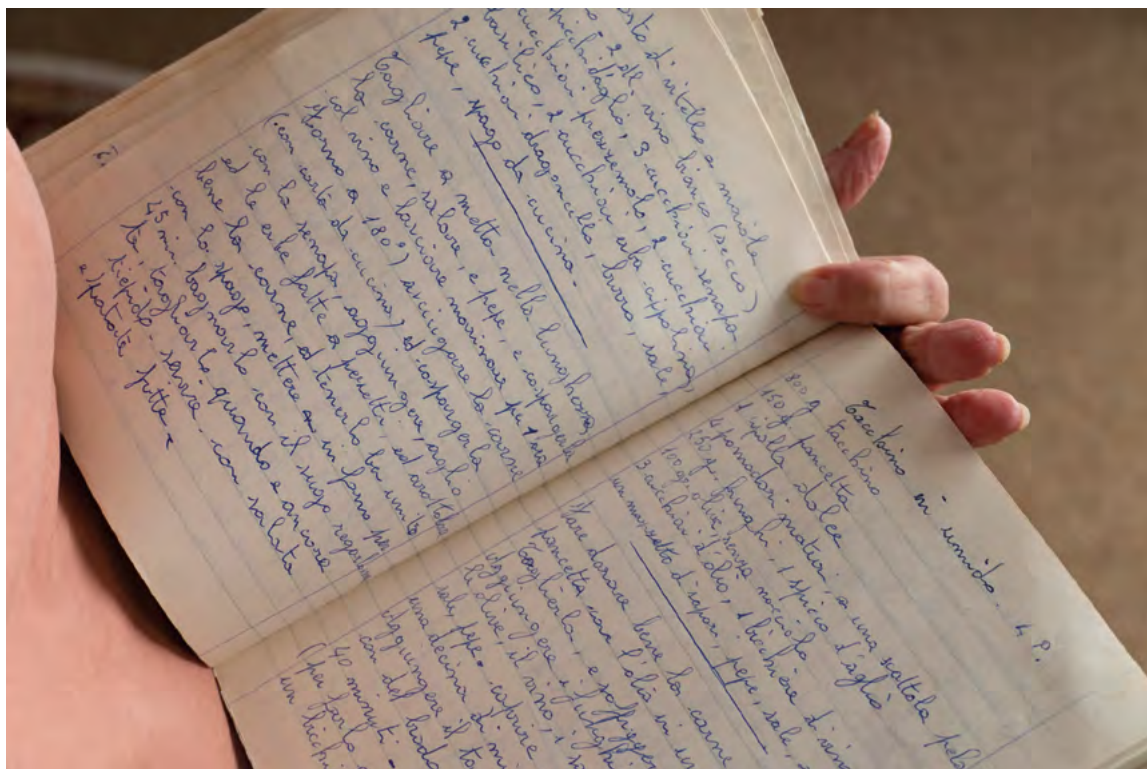
HET PAS GETROUWDE KOPPEL OP HUN EERSTE DAG IN BELGIË, 1958.
© COLLECTIE SILVANA SPALLAROSSA

Bij aankomst in Brussel nemen haar tranen de overhand. Ze wil terug naar Italië. De eerste weken bieden troost. Met haar kersverse man bezoekt ze België. Maar wanneer hij na de wittebroodsweken weer gaat varen, is ze alleen bij haar schoonfamilie. Ze kent niemand en spreekt enkel Italiaans. Ze haalt steun uit het Mariabeeldje dat ze van haar moeder meekreeg bij haar vertrek. Met het beeldje in haar handen valt ze 's nachts in slaap, ook al is ze bang en alleen. De vriendschap met een buurvrouw verzacht de pijn. In 1961 wordt hun eerste dochter geboren. Vier jaar later stichten ze een eigen huishouden. René vaart niet langer, er komt een tweede dochter bij. Silvana woont nog steeds in hun 'liefdesnestje', ook al overleed René 33 jaar geleden.

Of het nu gaat over een Erasmusliefde, een uit de hand gelopen vakantiefliert of een voorgesteld huwelijk met iemand uit het thuisland, Destination Sweetheart legt de menselijke verhalen bloot. De tentoonstelling staat ook stil bij matchmakers, bemiddelende familieleden en datingwebsites. En overheden die er zeker van willen zijn dat het om echte liefde gaat. Destination Sweetheart is een tentoonstelling over moed,

romantiek, liefde en veerkracht. Maar ook over pijn en worsteling. De liefde in al haar schakeringen.

Als bezoeker word je uitgenodigd om je eigen liefdes- en/of migratieverhaal te delen. Welke liefde heeft jou doen vertrekken? Welke liefde had het kunnen doen, maar werd nooit werkelijkheid? Wat leren deze verhalen ons over de liefde?

HET SCHRIFTJE MET ITALIAANSE RECEPTEN DAT SILVANA MEEKREEG VAN HAAR MOEDER BIJ HAAR VERTREK. VANUIT GENOVA BLEEF HAAR MOEDER RECEPTEN OPSTUREN.
© LIEN VLOEBERGHES

PRAKTISCH

De tentoonstelling 'Destination Sweetheart' loopt van 14 mei 2020 tot en met 14 februari 2021 in het Red Star Line Museum.

OP HET RITME VAN HET WATER

Beluister de soundtrack van de Red Star Line

HET IS VAN EEN LEUK EXTRAATJE bijna tot een traditie uitgegroeid: bij elke nieuwe tentoonstelling maken de muzikliefhebbers onder de collega's een playlist. Nummers die inhoudelijk helemaal aansluiten bij de expo. Ook na afloop laten we de expo's graag nog verder leven, dus delen we hier de afspeellijsten. Met de QR-codes hieronder kan je thuis meegenieten van een gepaste soundtrack bij het voorbije Red Star Line jaar. Het enige wat je nodig hebt, is een smartphone of computer met camera, om de code te scannen.

HOE WERKT HET?

- 🔗 Download gratis een QR Scanner app op je smartphone, of scan ze online met je computer.
- 🔗 Scan de gewenste QR-code hieronder met de camera van je smartphone of computer.
- 🔗 Open de link. Normaal gezien opent nu automatisch de afspeellijst in Spotify.
- 🔗 Zet het geluid van je smartphone of computer aan en klik op play!

LOM BOM BASHI DRAAIT NOSTALGISCHE PLATEN TIJDENS DE OPENING VAN DE EXPO ROOTSZOEKERS.
© VICTORIANO MORENO

5 JAAR RED STAR LINE MUSEUM

Vorig jaar vierde het Red Star Line Museum zijn vijfde verjaardag, met taart en een groot openingsfeest. Geen feest zonder muziek uiteraard. Voor de gelegenheid doopten we het museumteam om tot dj en maakten we een lijst van onze eigen favoriete feestplaten. Download de code en vier samen met ons opnieuw onze verjaardag.

HIGHER GROUND

In de fototentoonstelling Higher Ground doet Carl De Keyzer ons nadenken over hoe de wereld er zou uitzien als de zeespiegel stijgt. Een fantasiewereld die soms niet meer zo onvoorstelbaar lijkt. Deze angst inspireerde ook veel muzikanten tot protestnummers. Het museum maakte er een verzameling van die diende als achtergrond bij de expo.

ROOTSZOEKERS

Bepaalde muziek katapulteert je helemaal terug naar je kindertijd, of naar de kindertijd van je ouders, grootouders, ... Welk nummer je nostalgisch kippenveld bezorgt, is uiteraard heel persoonlijk. Voor de expo Rootszoekers verzamelden we daarom bij alle medewerkers en bij de verhalen-schenkers plaatjes die hen deden denken aan hun eigen roots. Bezoekers konden tijdens het openingsfeest van de expo ook zelf een persoonlijke plaat aanvragen. Ontdek hier wat er uit deze zoektocht kwam, en we horen heel graag welke nummers jou heimwee bezorgen naar vroeger.

PASSAGIERSLIJST

De verhalen en de objecten die we ontvangen, maken het Red Star Line Museum tot wat het is. Het voorbije jaar zijn er weer heel wat schenkingen binnengekomen. We willen iedereen daarvoor uit de grond van ons hart bedanken. Een welgemeend dankjewel aan:

- Abbas Aisheh voor het verhaal
- Abdulmoula Abdoh voor het verhaal
- Abusabal Wendy voor het verhaal
- Adriaens Michel voor het verhaal van De Cock Eduard
- Afzal Mohammed voor het verhaal
- Aguirre Wilmer voor het verhaal
- Al Chikh Ahmad voor het verhaal
- Al Taei Saif voor het souvenir
- Alaa Yacoub voor het verhaal
- Alghorra Fady voor het verhaal
- Alksso Ahmed voor het verhaal
- Amahyo Dina voor het verhaal
- Andrade Andrea voor het verhaal
- Ball Ronald voor het verhaal
- Bauwens Gerald voor het verhaal van Verslype Henri
- Beltrame Verbauwede Nelly voor het verhaal van Verbauwede Henri
- Beullens Eddy voor het souvenir
- Bledsoe Rodriguez Ellen voor het souvenir
- Bolthon Theodoro voor het verhaal van familie Leppek
- Borodikhina Anna voor het verhaal
- Brandt Christ M. voor het verhaal van familie Mestdagh
- Brier Bennett voor het verhaal van Braer Marcoun
- Browaeys José/Jos voor het verhaal van Browaeys Jean-Baptiste
- Brown Simon voor het verhaal van Brown Thomas
- Bulens Dirk voor het verhaal van Meinjohannes Karl
- Bulk Anneke voor het verhaal van Wynants Raemdonck
- Busson Dario voor het verhaal van familie Penninsche
- Caluwé Jan voor het verhaal van Hermans Louis
- Casteleyn Dylan voor het verhaal van Ameloot Petrus
- Cattelan Suzanne voor het verhaal
- China Debbie voor het verhaal van familie Polome
- Clarysse-Mylle Daniël en Denise voor het souvenir
- Cohen Bob voor het verhaal
- Commissaris Celina voor het verhaal van Petit Francois
- Connors Nancy voor het verhaal van Van der Boon Marie
- Cross Brenda voor het verhaal van Cross John
- De Coninck Paulette voor het verhaal van Souritz Rachel
- De Coninck Ursule voor het verhaal van De Coninck Emile
- de Decker Benoit voor het verhaal van Greindl Jules
- de Decker Benoit voor het verhaal
- De Geest Daniël voor het verhaal van Droesbeke Alfons en familie Van Paepeghem
- De Lepeleire Jan voor het verhaal van De Lepeleire Herman
- De Maeyer Frank voor het verhaal van De Maeyer Louis
- De Maeyer George voor het verhaal van De Maeyer Joseph
- De Meyer Patrice voor het verhaal van de familie De Gelas
- De Potter Estée voor het souvenir
- De Roeck Jean voor het verhaal van Tichenko Joanna Stephan
- De Visscher Marie-Jeanne voor het verhaal van Hudson John Arthur
- De Vlieger Evelien voor het verhaal van De Vlieger Maurice
- De Vroey Linde voor het souvenir
- Debaere Patrick voor het verhaal
- Declercq Philip voor het verhaal van Declercq Elisa
- Decostere Geert voor het verhaal van Deveneyns Pierre
- Delcourt Yves voor het verhaal van Delange Rodolf
- Delmeiren Francis voor het souvenir
- Depaepe Ria voor het verhaal van familie Van Mele
- Depuydt Filip voor het verhaal van Mahieu Florent
- Ron en Develoo Gerry voor het verhaal van Deroo Francis Devloo Achiel Cyriel

- D'Haese Jure voor het souvenir
- D'Haese Jure voor het verhaal van Hendrickx Petrus
- Dimbueni Diana voor het verhaal
- Driesen Pacqu e voor het verhaal van familie Severyns
- Du Mon Danielle voor het souvenir
- Dusautoir Maria voor het verhaal van Verhaeghe Richard
- Eeckels Philip voor het verhaal van Lauwers Irma
- El Bessraoui Fatima voor het verhaal
- El Bourimi Amal voor het verhaal
- El Fekri Sanaa voor het verhaal
- El-Jattari Ihsane voor het verhaal
- El-Jattari Soukaina voor het verhaal
- Engelen Francis voor het souvenir
- Essaidi Safae voor het verhaal
- Fatah Dilan voor het verhaal
- Feldman Cohen Faith voor het verhaal van Feldman Samuel
- Firestone Pola voor het verhaal van Kirzsenbaum Saul, Krimholzc Pola
- Fischer Jorgelina voor het souvenir
- Folens Chris voor het verhaal van Simays Edward
- Franssens Gerry voor het verhaal van Drees Adolph
- Gallegos Alexandra voor het verhaal
- Galliaert Irene voor het souvenir
- Gerelchuk Polina voor het verhaal
- Ghannoum Sally voor het souvenir
- Ghannoum Sally voor het verhaal
- Gigot Veronique voor het verhaal van Efron Revelard
- Gredinger Max voor het verhaal van Kamen Esydore
- Grembos Gerald voor het verhaal van Grembos Marcin
- Grommen Claire voor het verhaal van Lambert Stijns Jan Fransiscus
- Haddou Sanae voor het verhaal
- Hamud Mursal Mohamed voor het verhaal
- Hochereau Baulon voor het verhaal van familie Hochereau
- Hosow Osman Aden voor het verhaal
- Hughson Ali voor het verhaal van familie Hughson
- Huys Dominiek voor het verhaal van English William
- Jadallah Samer voor het verhaal
- Jaramillo Ursula voor het verhaal
- Jardon Kay voor het verhaal
- Jim nez-Galafat Encarnita voor het verhaal
- Justens Paul voor het verhaal van Segers Polidoro
- Karcher Werner H. voor het souvenir
- Karchmer Arlene voor het souvenir
- Karp Marcia voor het verhaal van Karpenkopf Max
- Kegels Wendy voor het verhaal
- Kestens Roger voor het souvenir
- Khan Gohram voor het verhaal
- Krijff Jan voor het souvenir
- Lama'a Saif voor het verhaal
- Lankutis Cecelia voor het verhaal van Lankutis Staini
- Lardenoit Kimichik Carol voor het verhaal
- Laruelle Etienne voor het verhaal van Jansen Anna en Geysen Alphons
- Lash Emilee voor het verhaal van Cosaert Ludolf
- Lee Jonathan voor het verhaal van familie Lee
- Leemans Jos voor het verhaal van familie Boons
- Leineweber Rosemarie voor het verhaal van G dicke Hermann August
- Lisle James voor het verhaal
- Loeser Anne voor het souvenir
- L bbert Andr s voor het verhaal
- Mahdi Hussein voor het verhaal
- Malkin Carole en Richard voor het verhaal
- Malloy Samantha voor het verhaal van Whitney Stephen
- Marchouhi Fatima voor het verhaal
- Maryani Enayatullah voor het verhaal
- Matthys Marcel voor het verhaal van Matthys Joannes Bernardus
- Meert Jacques voor het souvenir
- Meeus Andr  voor het verhaal
- Meljado Samy voor het verhaal van Meljado Samy
- Menno Virginia voor het verhaal van Basiura Josef
- Michiels Christian voor het verhaal van Michiels Theo
- Miller Nancy K. voor het verhaal
- Mohamad Nader Motee voor het verhaal
- Mohamed Nasteha voor het verhaal
- Mojabi Ali voor het verhaal
- Mouhadouch Ibarghouzan Ikram voor het verhaal
- Mouhadouch Ibarghouzan Suka na voor het verhaal
- Mounir Mohamed voor het verhaal
- Muhibi Ghufraan voor het verhaal
- Osman Ibrahim Mohammed voor het verhaal
- Osser Stephanie voor het verhaal
- Othman Raghda voor het verhaal
- Palmcook Bill voor het verhaal
- Pannekoek Jean Pierre voor het verhaal van Sibenaler Jean
- Paskho Natalia voor het verhaal
- Peiu Toma voor het verhaal
- Pi rart Michel voor het verhaal van Pi rart Ernest Narcisse en Victorine, Vankeerberghen Constance, Cafriez Henri
- Pinillos Sam voor het verhaal
- Prangmsa Theo voor het verhaal van Martens Klaas
- Pype Ann voor het verhaal
- Pype Ann voor het verhaal van Deserano Philemon
- Pype Ann voor het verhaal van Nuys Alfons
- Radde Heinz voor het verhaal van familie Radde
- Ramboer Corinne voor het souvenir

- Razavi Vida voor het verhaal
- Razzouki Khadija voor het verhaal
- Relecom Patrick voor het verhaal van familie Relecom
- Roof Adele voor het verhaal van Figelman Israel
- Rubin Rachel Green voor het verhaal van Rubin Salomon
- Sadeqi Nilofar voor het verhaal
- Salgado Hector voor het verhaal
- Saloomi Saif voor het verhaal
- Sartorio Diana voor het souvenir
- Schenck George voor het souvenir
- Shabaan Mahamad voor het verhaal
- Shabaan Mahmoud voor het verhaal
- Shimwa Ivo voor het verhaal
- Snepvangers Maria voor het souvenir
- Snijders Georges voor het verhaal van Snijders Jozef
- Sollie Marc voor het souvenir
- Souhaila voor het verhaal
- Spreutels David voor het verhaal van Spreutels Henri
- Stier Calvert Rosalie voor het verhaal van Stier Calvert Rosalie
- Symons Nadine voor het verhaal van Vandenbussche Hector
- Tsebijeve Alina voor het verhaal
- Van Aert Sam voor het verhaal van Pillen Julius en Crombez Lia
- Van Autenboer Veerle voor het verhaal van Van Autenboer Theofiel
- Van Cammeren Willy voor het verhaal van Drinkwater Gabrielle
- Van Cauwelaert Tomas voor het verhaal
- Van de Walle Lut voor het verhaal van Van Hyfte Jules
- Van Den Eynde Marc voor het souvenir
- Van den Stock Carolus voor het verhaal van Van den Stock Carolus
- Van der Heijden Jos voor het verhaal van familie Van der Hamsvoort
- Van Dijck Ingrid voor het verhaal van Van Dyck Richard
- Van Geel Rita voor het souvenir
- Van Luyck Jean voor het souvenir
- Van Os Jan voor het souvenir
- Van Os Jan voor het verhaal van De Wolf Henri
- Van Rentergem Dominique voor het souvenir
- Van Renterghem Dominique voor het verhaal
- Van Rossen Edward C. voor het souvenir
- Van Slycken Jan voor het verhaal van Baert Rachel
- Vanbroeckhoven Alain voor het verhaal van Vanbroeckhoven Gabriël
- Vandebroeck Paul voor het verhaal
- Vandenbulcke Lydia voor het souvenir
- Vandeputte Chris voor het verhaal van Provoost Theophiel
- Vanessche Laureen voor het verhaal van Butoyi Hussein
- Vanhee Claude voor het verhaal van Vannisbecq Josephine
- Veeckman Willy voor het verhaal van D'hauwe Gustaaf en D'hauwe Adolphe
- Verachttert Jozefa voor het verhaal van Verachttert Ludo en Edward
- Verbeek Gisele voor het verhaal
- Verheyden Vik voor het verhaal van Exterdael Pieter-Emiel
- Verhulst Aletta voor het verhaal
- Vermeulen Judy voor het verhaal
- Versele Magda voor het verhaal
- Vervaeke Veerle voor het verhaal van Gelaude Emilia en Maria
- Werthen Sam voor het verhaal van Werthen Max
- Whittenbury Beth voor het verhaal van Koller Charles Edward
- Wisotsky Amy voor het verhaal van Goldberg Israel
- Wolf Thomas voor het souvenir
- Wolf Tom voor het verhaal van familie Schratz
- Yachou Salma voor het verhaal
- Zian Yasmine voor het verhaal van Sucher Awerbach

We hopen dat we niemand over het hoofd hebben gezien. Mocht dat toch het geval zijn, onze welgemeende excuses.

